

343
T 35

ÉLŐTABLA

112/72.

ÓR

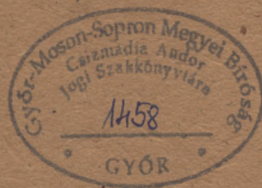
ÖM. k. h. b. l. 112/72.

110
b

ny.

Leltári szám: II/10-33

Központi Könyvtár

Martonfalva Egy volt tör-
vényozási elnök, ir. ajándé-
ka az 1906. El. 14. / 11. sz. rende-
let folytán vétetett leltárba.

X: / 112.

1: 2. különjegyzék. -

4432

A

SZABADSÁGVESZTÉS-BÜNTETÉS

KÜLÖNFÉLE NEMEINEK VÉGREHAJTÁSA

ÉS A

PÉNZBÜNTETÉS

TEKINTETTEL A MAGYAR BÜNTETŐ TÖRVÉNYRE

S A LEGUJABBAN KIADOTT

M. KIR. IGAZSÁGÜGYMINISTERI UTASÍTÁSOKRA.

BIRÁLAT

IRTA

TAUFFER EMIL,

a lepglavai központi fegyintézet igazgatója, a németországi fegyintézeti hivatalnokok
egyletének, a párisi „Société général des prisons”, a „Société de législation comparée”
s a londoni „Howard Association” tagja.

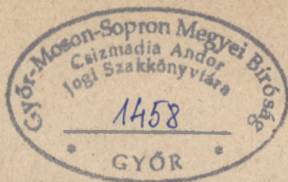

BUDAPEST, 1880.

TETTEY NÁNDOR ÉS TÁRSA

BIZOMÁNYA.

Marionfabry

343
T 35

BÖRTÖNRENDSZER.

I.

Fegyház. — Börtön. — Fogház.

A társadalmi jogrend, a személy- és vagyónbiztonság egyik leghatalmasb biztosítója a jó büntető-törvénykönyvben található fel. Ennek igen lényeges, kiegészítő alkatrészét a szabadságvesztés büntetések célszerű végrehajtása: a börtönrendszer képezi.

Az új magyar büntető-törvény, mely Európa szerte teljes elismerésre talál, a szabadságvesztés büntetések végrehajtása tekintetében, az úgynevezett irhoni rendszert vagyis a szabadságvesztés büntetések fokozatos végrehajtásának rendszerét fogadta el.

E rendszer felől azonban a törvényben magában, csak az irányt jelölő határozatok vannak felvéve, biztosítékaul annak, hogy a kormánynak ne álljon hatalmában a szabadságvesztés büntetéseket az eddigi közös-, avagy a magán, vagy talán a hallgató rendszer szerint végrehajtatni, hanem hogy a kormány kötelezve érezze magát oda hatni, hogy a szabadságbüntetések-nél a fokozatos végrehajtási rendszer, az ir rendszer honosíttassék.

A törvényhozás szándéka félre ismeretlen lévén, a kormánynak köteletségében áll ezen szándékot valósítani, azaz: idő és körülmények szerint a rendszer

által megkívánt büntető intézeteket létesíteni; s addig is míg az ország pénzügyi körülményei új intézetek felállítását megengednék, úgy a börtönügy vezetésének megfelelő szervezése, mint a rendelkezésre álló anyagi segélyforrások megnyitása és czélszerű felhasználása, az elfogadott rendszernek kellő tanulmányozása és csak is e rendszer szellemének megfelelő átgondolt útasítások kibocsátása által odahatni, hogy a törvény ne csak a valósítás reménye nélküli holt betű maradjon, hanem hogy az mielőbb minél nagyobb terjedelemben életbe lépjen.

Az új büntető-törvény a folyó évi szeptember 1-jétől érvényre van emelve; a szabadságbüntetések végrehajtásának módját szabályozó rendeletek azonban csak néhány nappal a törvény életbe léptetése előtt lettek kiadva. Így a börtönügy kérdéseit szabályozó 8 hosszú s egy egész könyvet kitevő rendelet csakis augusztus hó 25-én s a véts. és kih. eljárást szabályozó 2265 számú szintén igen hosszú rendelet csak augusztus hó 26-án.

Lássuk tehát miként használta fel a kormányzat, a törvény szentesítése és életbe léptetése között eltelt hosszú időt a kellő előkészületekre, s lássuk hogy a kibocsátott szabályrendeletek mennyire felelnek meg a törvényhozás szándékának, a törvény betűi által előirt rendszer szelleme és lényegének, a börtönügyi tudomány és tapasztalat kívánalmainak.

A törvény értelmében 1880. szeptember 1-ső óta a kiszabandó szabadságvesztés büntetések végrehajtására, a következő nemű és nevű büntetési helyek létezése feltételeztetik: 1. fegyházak, 2. állam-fogházak, 3. kerületi börtönök, 4. fogházak, 5. fiatal bűnönczök számára rendelt javítóházak, 6. közvetítő intézetek.

Ha mostan, hetek teltevel a törvény életbe léptetése után körültekintünk, fiatal bűnönczök számára rendelt javítóházakat úgy szintén közvetítő intézeteket

Magyarország szerte sehol sem találunk, (kivéve a magán jótékonyság által alapított javító házakat) pedig a bíróságok kötelezve vannak a fiatal bűnözőket javító fogházban való letartóztatásra itélni s az irhoni rendszer szintén megkívánja, hogy a három éven túli fegyház avagy börtönbüntetésre ítélt fegyenczek és rabok, büntetési idejük két harmad részének kiállása után — ha arra méltóknak találtnak — közvetítő intézetbe helyeztessenek.

Igaz, a törvény 52.§. megengedi, hogy a jelen törvénynek megfelelő új intézetek felállításáig a szabadságvesztés-büntetések a jelenleg fennálló szabályok szerint hajtassanak végre; de ép oly bizonyos hogy a törvény feltételezi, miszerint azon kormány mely e törvényt mint javaslatot beterjesztette és megszavaztatta, bár 1—2 ilyen intézetnek felállítására törekedni fog, ha nem egyébert, bár csak azért is, hogy megmutassa, miszerint az általa ajánlott rendszer valósítása nem kíván az országtól túlságos áldozatokat s mind e mellett az a bűnözők megfélemlítése és javítására czélszerű és alkalmas.

E jogosult kíváncsisággal szemben azon ellenvetést hallottuk kimondatni, hogy Magyarország börtönügyi budgetje az utóbbi 2 év alatt oly szűken volt kimérve, hogy abból bár egy közvetítő-intézet s egy fiatal bűnözők számára rendelt javítóház építési költségeit sem volt lehetséges fedezni.

Válaszunk igen röviden az, hogy nem a pénz, hanem az erélyes akarat hiányzott.

Bebizonyítjuk állításunkat.

Horvátországban az 1875. évben határozott el a börtönügy reformja. Ugyanazon évben meghozatott a fegyenczek feltételes szabadon bocsátásáról szóló törvény.

1877-ben Ő Felsége legmagasb elhatározása kéretett ki az irhoni börtönrendszer honosításának enge-

délyezése iránt s annak keresztül vitele azonnal fogadhatba vétetett.

1876 közepe óta 1879 végeig a lepoglavai orsz. fegyintézetből melynek fegyencz-létszáma átlag naponként 650 emberből áll, 254 fegyencz bocsáttatott el feltételesan s ez által a megszavazott s különben kiadandó rabtartási költségekből 15380 frt 40 kr., tehát minden félévben 2107 frt takarított meg.

A m. kir. igazságügyminister a büntető-törvény szentesítése után egy pár hónap mulva Ő Felsége legkegyelmesebb elhatározása, avagy a törvényhozó testülettel kikért engedély alapján, a törvényben megállapított feltételes szabadon-bocsátást bár az orsz. fegyintézetekben letartóztatott rabok tekintetében minden nehézség s a sikernek veszélyeztetése nélkül, szintén honosíthatta volna. Magyarországnak öt nagyobb s egy kisebb orsz. fegyintézete van. A feltételes szabadon bocsátás által Horvátországban elért megtakarítást hatszor véve, a megtakarított összeg félévenként 12642 ftot tenne ki; de az egyik kisebb intézet miatt csak 12 ezer forintot véve számításba, a haszon nélkül elvesztegetett másfél év alatt, az országgyűlés által a rabok tartására megszavazott s tényleg el is költött összegből kereken 36 ezer forintot lehetett volna megtakarítani s a törvény által rendelt közvetítő-intézetek építésére fordítani.

Horvátországban az 50 embernek kényelmes befogadására számított és két csinos épületből álló közvetítő-intézet, mely a hálótermeken kívül, két munkateremmel s a felügyelők számára két szobával bir, a telek árával együtt 9000 ftba került. Magyarországon tehát a fennebbi összegből épen négy közvetítő-intézetet lehetett volna felállítani, a nélkül, hogy a büntetések végrehajtására egy krajczárral többet költött volna az ország, mint a mennyit ténylegesen csakugyan kiadott.

Négy közvetítőintézet az első szükségletre évek folyama alatt elég lett volna, s az irhoni rendszer legalább fővonásaiban bár néhány intézetnél valósítva lenne; így azonban a pénz elköltetett, de azért a kilátásba vett börtönrendszer valósítására egy lépés sem történt.

Ugyan így állunk a fiatal bűnönczök számára kilátásba vett javító-házakkal. A büntető-törvény az összes pénzbüntetéseket ily intézetek építésére s fenntartására rendeli fordíttatni. E czímen évenként mintegy 40000 frt bevételre számíthatunk. Miután e pénz maig még nincs meg, ergo nem is törődünk a kérdéssel. Pedig nem volna szükség tétlenül nézni a jövő elébe. Sok oly alapítvány van hazánkban, melyeknél a tőkék 5% nem jövedelmeznek.

Ezen alapítványokból az országgyűlés jóváhagyása mellett, s börtönügy legsürgősb javításaira s így főleg javító-intézetek felállítására bár 200.000 frt kölcsönt vehetnénk fel. Ezen adósságot 60 félév alatt 1.⁴¹ százalékkal félévenként törlesztve s a fennmaradó tőkéért évenként 5% fizetve, a szükségnek megfelelő javító-házakat felépíthetnők, a pénzbüntetések évi összegeiből azok fenntartási költségeit bár részben fedezhetnők s a tőkét is törleszthetnők. Az itt említettnél jobb finanttervet igen sok kapacitásunk képes volna kigondolni, de egyáltalán foglalkozni kellene a tárgyat. Bizton mondjuk azonban, hogy az igazságügyi kormányzatnak ily eszméi ez ideig nem voltak.

Még arról sem volt szó, valjon ezen javító-intézetek tekintetében a családi rendszer avagy az úgy nevezett kaszárnya-rendszer fogadtassék-e el. Az igazságügyi kormányzat mai hivatalnokai közül egyik sem látott soha életében ily intézetet. Mily alapon várhatnók hát méltányosan, hogy ők ily kérdésekben, a törvény szándékának megfelelő kezdeményezők legyenek?

De talán más irányban volt a m. kir. igazságügy-

ministeriumnak a törvény életbeléptetését s a büntető-rendszer czélszerű végrehajtását biztosító működése igénybe véve?

A büntetések fokozatos végrehajtásának rendszere okvetlenül megkívánja, hogy az igazságügyi főkörmányzat e rendszernek mindenik stadiumát, az azok körül működő közegek szellemi tehetségeit és szolgálati irányát, azok felfogását, a javítás tényezőinek működési módját, sőt majdnem az egyes fegyenczek egyéniségét kiküldött hivatalnokai által közvetlenül ismerje.

Irlandban, honnan büntető-rendszerünket átvettük, a főigazgatók testülete vezeti a börtönügyet. E testület három főigazgatóból áll, kik az egyes intézetek kormányzatába nem avatkoznak ugyan, de az egyes intézetek közt folyton útban levén, minden lényegesebb körülményről tudomással birnak s a fegyenczeknek úgy a közvetítő-intézetbe való áthelyezésére, mint azoknak feltételes szabadon bocsátására személyes tapasztalataik által lényeges befolyást gyakorolnak. Az irlandi rendszert csakis a ministeri bureauból vezetni nem lehet. Megpróbálták az 50-es években Angliában, s ím rövid idő alatt a feltételesen szabadon bocsátott gonosztevők oly nagy mérvben veszélyeztették London város közbiztonságát, hogy egyidőre az egész intézmény megszüntetése s annak az írthoni mintára való ujjaszervezése szükségesnek bizonyult.

S miként áll e kérdés nálunk? Az igazságügy-ministeriumnak egyik titkára vagy osztálytanácsosa — kinek személyében minden 3—4 évben változás történik, s ki előbb börtönügygyel sem elméletileg, sem gyakorlatilag sohasem foglalkozott — elutazik néhány hétre a fegyintézeteket megvizsgálandó. Hogy mit vizsgáljon tulajdonkép, arra néha útközben a véletlen tanítja meg; utazik hogy bár a hazai fegyintézetek helyiségeit s viszonyait megismerje, s miután 3—4

évnek rövid sétái után ezen szűk körű ismeretre szert tett, helyet ad egy másik laikus osztálytanácsosnak ki ismét előlről kezdi a tanulmányozást. Így foly ez 1867 óta szakadatlanul. A mit az egyik épít, azt a másik, bár részben lerontja.

Történt-e ezen viszonyokon az új büntetőtörvény életbe léptetése folytán változtatás? Nem történt. A közvetlen, éber s folytonos felügyelet, a büntetések fokozatos végrehajtásának szakszerű vezetése — a mi az eddigi kormányzatnál többé nem kerülne — kilátásba sem vétetett. Megnyugszunk a régi közmondásban „Mundus se expediet.“ Az erdők, bányák, vasútak stb. igazgatását nagy buzgalommal szervezzük, de a börtön ügy vezetésének czélszerű rendezése a szakemberek kérése és sürgetése daczára (lásd a fegyintézeti értesítő 1880. évi 8-ik számát) még továbbra is halaszthatónak találtatik, mert hisz az erkölcsi érdekek lassankint másodrangúakká válnak.

Az eddig elősorolt dolgok: mulasztási hibák számtalan hasonlót birnánk a fegyintézetek kormányzata köréből felemlíteni, de miután ez röviden el nem mondható, áttérünk inkább azon szabályok rövid megbeszélésére, melyeket a m. kir. igazságügyministerium az új büntető-törvény életbe léptetése alkalmából, a folyó év augusztus hó 9-éről keltezve (de csak a hó végén kiadva) 2106. Igazságügy-Ministeri-Elnöki szám alatt utasításként kibocsátott.

A magyar fegyintézetek reformja az 1868. évben indult meg. Horváth Boldizsár erélye emelte ki ezen intézeteket a zavar, rendetlenség, az erkölcsi és anyagi pizsok mocsárjából. Ő honosítja a rendszeres vallási és elemi tanítást, ő mondá, ki hogy a fegyenczeket nem tekintjük továbbá fehér rabszolgáknak, nem adjuk át munka-erejüket bérlőknek, hanem meghonosítjuk a rendszeres munkát az állam közvetlen vezetése alatt oly célból, hogy ezt a javítás eszközeként felhasználva,

a kiszabadulandó fegyenczeket kereset képesekké tesszük. Ily szellemben dolgoztatott ki Horváth Boldizsár házszabályokat s a hivatalnokok számára szolgálati utasításokat, megjelölendő az irányt, melyben ezen intézeteknek a börtönügy gyökeres reformjaig haladni kell. Ezen házszabályok és szolgálati utasítások csak ideiglenes és átmeneti jelleggel bírtak egy olyan időszakra, melyben a fegyintézek nagy részénél még bérleti szerződések állottak fenn. Compromissum volt ez a kívánatos s a lehető közt; első szárny csattogtatása az ébredő tudományos iránynak; törekvés egy rendszer felé, melynek körvonalai akkor csak homályosan állottak előttünk. Csakhamar megváltoztak azonban a dolgok; a Horváth alatt kimondott elv folytán a teljesen életbe léptetett házi kezelés számára szűk volt az utasítás régi köpenye; az irhoni rendszer ezen szabályokba bele disputálható nem volt s a gyakorlat terén működő igazgatók hivatalos jelentéseikben is*) sokszor kifejezték, hogy ezen — annak idején teljesen megfelelő szabályok elavultak; a tudomány és gyakorlat vívmányai által túlszárnyaltattak s a tovább haladás békóivá váltak.

S ím mit látunk most? A m. kir. igazságügyministeriumnak legújabb utasításai, melyek a fegyház és börtönbüntetésnek az irhoni rendszer szerinti szabályozását tartalmazzák, tulajdonkép nem egyebek mint az 1869. évi február hó 10-én kelt utasításnak másolatai, kijavítva jobban mondva: kibővítve a büntető-törvénynek azon paragrafusaival, melyek a fegyház és a börtönbüntetésről szólnak.

De voltaképen nem is várhattunk mást. Egy pár héttel a törvény életbe léptetése előtt, belátta végre a ministerium, hogy a szabadság-büntetések végrehajtási módjáról is kellene valamelyes utasítást kibocsátani.

*) Lásd e részben legújban. Szabó József lipótvári igazgató nézeteit a „Fegyintézeti Értesítő“ 10. számában.

Hja de már kifogytunk az időből ; egy rendszeres átgondolt munkát 14—20 nap alatt felfujni s e mellett a bureauban a folyó ügyeket is végezni, a tervezet felől szakértőket meghallgatni s esetleg olyan emberek véleményét is kikérni, kik az irhoni rendszert ott, hol az alkalmazásban van, saját szemeikkel látták, erre már nem jutott ki az időből. Kétségtelen, hogy a ministerium börtönügyi osztályának ez időszerinti vezetője egyike a legderekabb és legszorgalmasabb hivatalnokoknak, ki egyéni tulajdonai folytán ismerőirokonszenvét bírja, de a börtönügy rendezése, annak új alapokra való fektetése oly dolog, melyre ő soha sem készült, s melyre sem elméleti, sem gyakorlati tanulmányokat nem tett. Kitünik ez már a tisztán elméleti kérdéseknek mikénti megoldásából is. Így : az alig múlt időkben két nemzetközi (internationalis) börtönügyi congressus tartatott ; egyik Londonban s a második Stockholmban. Mindkét congressus foglalkozott a visszaesők ügyével, sőt a londoni congressus különösen azon kérdéssel, vajon a büntettbe való visszaesés (relapsus) mint súlyosító körülmény, a büntetés végrehajtásának folyamán is vonjon-e maga után bizonyos sanyarításokat, avagy ezen súlyosító körülmény egyedül a bíró méltánylásának s a büntetés kimérésénél való figyelembe vételének tartassék fenn.

A világ minden részéből egybegyült szakértők ezen utóbbi értelemben határoztak. A ministerium azonban mind erről, a tengernyi litteratura daczára tudomást nem vett s a régi felfogás szellemében írt utasítás betűi szerint, egy rókáról továbbra is két bört hűzünk. Lásuk azonban a m. kir. igazságügy-ministeriumnak fennidézett legújabb utasításait közelebbről. A régi utasítás állapította volt meg, hogy a raboknak a törvényszéki fogházból az orsz. fegyintézetekbe való beszállítása iránt esetről esetre a m. kir. igazságügy-ministerium határoz. Nehány év mulva ezen szétoztási teendő a

kir. főügyészségekre ruháztatott. Ott is haszontalan időpazarlás volt. Más országokban mindenik törvényszék számára előre ki van jelölve azon fegyház vagy kerületi börtön, melybe jogérvényesen elítélt fegyenczeit beszállítja. A ministerium csak rendkívüli esetekben — midőn valahol a létszám túlságosan felszaporodik — szól közbe. Mi — a legújabb utasítások értelmében — visszatérünk a régi rendszerhez; a törvényszékeket teljesen szükségtelen irka firkával terheljük; a ministerium ügyiratait évenként mintegy 1500 számmal szaporítjuk; egy szegény segéd fogalmazónak minden idejét igénybe vesszük; miért? cél és haszon nélkül. — A régi utasításnak megfelelően az újban is olvassuk, hogy a ragályos betegségben szenvedő fegyencznek a fegyházba való felvételét meg kell tagadni. Valjon tisztában van-e az orvosi tudomány a ragályos betegségek kérdésével; el van-e már döntve például, hogy valjon a vérhas (dyssentéria) valjon az crysipelas ragályos-e? De fogjuk fel gyakorlatilag a dolgot a typhus ragályosnak tekintetik; a ministerium elrendeli, hogy egy bizonyos rab Magyarország alsó vidékeiről az illavai intézetbe szállíttassék. Az utazás 4—5 napig tart; az elindulás előtt a fegyencznek egy kis láza volt, mely talán az izgatottságnak tulajdonított. Negyedötöd napra szépen kifejlődött a typhus. Ezen embert ne legyen szabad a fegyház korházába felvenni? typhus vagy bármely más ragályos nyavalyában szenvedő fegyenczel ugyan mit csináljon az őt oda kísérő fegyőr? A törvényszékek börtön orvosainak s a királyi ügyészeknek meglehet parancsolni, hogy beteg rabot útra ne küldjenek, s a szabály ellen vétkezőket annak rendjén s útján kérdőre is lehet vonni, de a fegyházi új utasítás 4. §-át érvényben tartani már emberiségi szempontból is alig lehet.

Sajátságos szabályok vannak megállapítva a büntetés megkezdése idejére. „A fegyencz a beszállítástól

számított három hétig az összes ételilletményeknek csak két harmad részét kapja; ezen idő alatt foglalkozásban nem részesül; egyedüli olvasmányul az e célra írt külön imakönyvet s ezt is csak tíz nap múlva kaphatja meg. A visszaesők a magán elzárás kezdetén négy hétig részesülnek ily bánásmódban. A munka az első időben fárasztó legyen.

Ily határozatok szükségtelenek, kegyetlenek és károsak. A fegyenczek soha se kapjanak több ételmet, mint a mennyi a folytonos munka mellett az egészség fenntartására okvetlenül szükséges. Hogy ezen mennyiségből négy héten át minden nap egy harmadot elvonjunk, olyan egyénektől, kik a vizsgálati fogság ideje alatt élvezett s köztudomásulag teljesen elégtelen táplálás miatt, testi erejükben amúgy is megcsökkentek: ily intézkedés célszerűségét belátni csakugyan nem lehet.

Hogy a szellemi foglalkozáshoz szokott ember három illetőleg négy hétig csak saját kétségbeesett gondolataira bizassék, vagy esetleg parasztok számára írott imakönyvben találjon szellemi tápot s ezt is csak tíz nap múlva: ezen rendszabály systematikus előkészítése az örülésnek. Nem létezik börtönrendszer, mely ily intézkedéseket ismerne.

Azt sem bírjuk felfogni, hogy különösen az első időben miért legyen a munka a „fárasztó“, hisz a fegyházakban valósítani szándékolt „pótnvelés“ a munkához való szoktatást, a munkának megkedveltetését célozza. Azon felfogással, hogy a munka büntetés legyen, régen szakított a börtönügyi tudomány és tapasztalás. Legyen a munka olyan, hogy a testi erőt az elítéltnak szervezéséhez képest egészen igénybe vegye, de absolute nem szükséges, hogy „fárasztó“ s e miatt odiosus legyen. Igaz, hogy Irlandban a magán fogság 8—9 hónapi tartama alatt, a fegyenczek többsége unalmas munkát végez, de hogy ott különös fárasztó munkát kívánnának, arról szó sincs. Az utasítás szerzője e részben az irlandi

börtönöket az angol börtönök viszonyaival téveszti össze. (Tap malom; ágyu golyók hengergetése; nagy kövek hordozása az udvar egyik feléről a másikra s vice versa.) Az angol börtönök munka-viszonyait azonban a mi viszonyainkhoz alkalmazni nem lehet. Angliában a gyáripár uralg; ott majdnem minden fegyencz gyári munkás. A mi körülményeink mások s ebből kifolyólag a fegyházi munkáltatás is egészen más alapokon kell, hogy nyugodjék.

Egyik lényeges elemét képezi az irhoni rendszernek, a közös fogság tartama alatti osztályozás. Irhonban a szabadságvesztés büntetések végrehajtása a mark rendszerrel van összefüggésbe hozva. Minden fegyencznek minden héten, a) kitűnő maga viselet, b) kitűnő szorgalomért a munkánál, c) kitűnő szorgalomért a tanulásnál egy-egy mark iratik javára. Ha meg nem felel a kívánalomnak, markot nem kap, sőt fegyelmi büntetésként a már megszerzetteknek bizonyos számát is elvesztheti. Míg a fegyencz egy bizonyos számú markot meg nem szerez, a közvetítő intézetbe át nem helyeztetik és feltételes szabadon bocsátásban sem részesül. Ezenkívül a megszerzett markok bizonyos nagyobb számától tétetik függővé az is, hogy börtönbeli keresményének hányad részét fordíthatja jobb élelmi cikkek vásárlására. Ezen rövid magyarázatból látjuk, hogy Írlandban minden fegyencz még a börtönben is mint egy saját szerencséjének kovácsa. A szerint a mint erkölcsi erejét megfelelteti, rossz indulatait s tunyaságát legyőzi s magát a társadalom által kívánt erényekben kitünteti, a büntetés szigorát enyhébbé, sőt tartamát is rövidebbé teheti. Ezen rendszer az erkölcsi gymnastika képét tünteti fel.

Ily mintakép lebegett a törvényhozó előtt, midőn Magyarországon a büntetések fokozatos végrehajtásának rendszerét honosítja.

S mit rendel a ministeri utasítás, mely a börtönügyet nem csak máról holnapra, hanem évek hosszú so-

rára az ujonnan építendő börtönökben leendő végrehajtás idejére is rendezi? A fegyenczeknek életkor szerinti osztályozását s a visszaesők elkülönítését. Az első osztályba sorozandók a 24 évnél fiatalabb fegyenczek; a másodikba a 24 évnél idősebbek; a harmadikba a visszaesők. Így lett ez leírva az 1869-ki utasítás 12. §-ból. Ezeken kívül az igazgatókra bizatik, hogy esetleg más osztályozást is honosítsanak, a mennyiben a helyi viszonyok ezt megengedik.

Az irhoni rendszer az erkölcsiségre, a javulás fokára fekteti a fősúlyt, a specialis „magyar rendszer“ azonban a fegyenczek életkorára. Ebben aztán fokozatos előléptetést is megenged, a mennyiben a 18 éves fegyencz, az intézetben töltött hat év múlva a második osztályba fog elő léptettetni!!

Az irhoni rendszer alapelveinek illetén semmibe sem vétele, nem menthető. A jelenleg fennálló orsz. intézetek helyi viszonyai — a munkácsinak kivételével — egy czélszerű s a rendszer szellemének megfelelő osztályozás valószínűsítését lehetővé teszik. Ezen osztályozást megállapítani a ministeriumnak lett volna kötelessége; ezt nem tévé s a közvetlen élénk felügyelet hiánya miatt jövőre is tanui leszünk azon — a büntetés súlyának egyformaságát teljesen felforgató — zavarnak, hogy a hány az intézet annyi a rendszer s még az egyes intézetekben is, a hányszor az igazgató személyében változás történik, mind annyiszor a rendszer is változik. — Mielőtt más tárgyról szólnánk, még meg kell említenünk, hogy a „börtön“-büntetés végrehajtásáról szóló utasítás 19 §-ában egy árnyát látjuk annak, hogy e szabályrendelet szerzője, avagy egyik-másik correctora, még egy más — talán az erkölcsi javulást alapul vevő osztályozásról is gondolkozott. Azt olvassuk ugyanis: „Megengedettik, hogy a húszévesnél fiatalabb rabok a magán elzárás kiállása után azonnal — az osztály kiváló előnyei-

ben való részesülés nélkül — a *kitünőek osztályába* helyeztessenek el.“ E §. eleje s vége más tárgyakról rendelkezik s az osztályozásról többé szó sincs. E töredékből azt véljük következtetni, hogy valaki, ki ezen utasítás körül némi befolyással volt, az osztályozás tekintetében talán „roszak — közepek — kitünőek“ avagy „romlottak — jók — kitünőek“ avagy más ilyesféle osztályozást s az egyes osztályok részére bizonyos előnyöket javasolt. Mindez azonban a referensnek pennájában maradt s a fennebbi tétel csak vigyázatlanságból avagy a corrector hibájából került sajtó alá. Ily alakban az egész intézkedés érthetetlen. Pedig kár érte. Lehetséges ugyanis, hogy ezen eszmének tovább fűzése esetén, igen helyes osztályozás került volna ki belőle.

A magyar büntető-törvény a közönséges büntettek és vétségekre a szabadságvesztés büntetéseknek három nemét állapítja meg, u.m.: fegyház, börtön, fogház.

A törvény tárgyalásakor az országgyűlés jogügyi bizottságában élénken megtámadtatott ezen rendszer. Sokan állították, hogy a büntettek megfenyítésére az állam-fogházon (custodie honettan) kívül elég a fegyház-büntetés. Szakértők hallgattattak ki. A tárgyalások eredménye az volt, hogy a szabadság-vesztés-büntetések három neme fogadtatott el, miután a ministerium képviselői és azt bizonyították, hogy a szabadság-vesztés-büntetések végrehajtásánál igen is lehet oly különbségeket megállapítani, hogy a „fegyház“ csakugyan tetemesen súlyosabb büntetés legyen mint a „börtön“, s a börtön ismét érezhetően súlyosabb mint a „fogház.“

Ezen kíváncsi a büntető-törvény szövegébe is beigtattatott, de némely fontosabb különbségnek mintegy példakénti felemlítésén kívül, a végrehajtásra bízott a súlyosság kisebb és nagyobb fokait az adott nyilatkozathoz képest részleteiben rendezni, s az egyes büntetési nemek végrehajtását úgy állapítani meg, hogy

mindhárom közt csakugyan lényeges különbség mutatkozik.

Ezen megbízás valósítása képezi a ministeri utasításnak egyik főfeladatát. A ministeri rendeleteknek erre vonatkozó intézkedései — párhuzamosan összeállítva — a következő képet nyújtják:

Fegyház.	Börtön.	Fogház.
I. A fegyenczek a magánfogság törvényszerű tartamán túl, saját kérelmük folytán sem tarthatók magánfogságban.	Ha a törvény szerint magánfogságban töltendő idő nem tesz egy évet de a rab önkényt óhajtja az elkülönítést, egy évig magánfogságban tartható.	Az önkénytes magánfogságról az útasításban intézkedés nem történik.
II. Az elítéltek fegyencz öltönyt viselnek.	szintén.	A 2 évnél rövidebb időre ítélték saját ruháikat viselhetik. A hosszabb időre ítélték rabruhát tartoznak viselni.
III. A levesen és vastag ételen kívül, naponként 840 gramm kenyeret és hetenkint 252,5 gr. főtt húst kapnak.	szintén.	A levesen és vastag ételen kívül naponként 560 gr. kenyeret és hetenkint 201 gr. húst kapnak. Kivételt illetőleg több ételt esetről esetre s csak is orvosi javaslatra, a királyi főorvos engedélyezhet.
IV. A fegyházba való beszállítás után az első 3 héten a rendes étadagnak csak $\frac{2}{3}$ -át kapják; a visszaesők négy héten át.	A kerületi börtönbe való beszállítás után az első 2 héten a rendes étadagnak csak $\frac{2}{3}$ -át kapják; a visszaesők három héten át.	Etelelvonás nem rendeltetik.
V. Az újonnan beszállítottak az első 10 naponát olvasmányt nem kapnak. A 11-ik naptól a 22-ig csak is <i>fegyenczek számára írt</i> imakönyvet. A visszaesők a 29-ik napig maradnak ezen imakönyvre szorítva.	A <i>kerületi börtönökben</i> letartóztatott rabok az első 14 nap alatt csak <i>megfelelő</i> imakönyvet kapnak. A visszaesők 21 napig tartoznak ezzel megelégedni. A <i>fogházakban</i> letartóztatott s „börtönre“ ítélt visszaeső rabok a magán elzárás tartama alatt csak a harmadik hét lefolyása után kaphatnak olvasmányt.	E súlyosbbitás nem emlittetik.

Fegyház.	Börtön.	Fogház.
VI. A beszállítás után 3 hétig — a visszaesők 4 hétig — nem kapnak munkát.	A beszállítás után 2 hétig — a visszaesők 3 hétig — nem kapnak munkát.	E súlyosbbitás nem említettik.
VII. A visszaesők minden kedvezmény élvezetéből egy éven át ki vannak zárva.	A visszaesők 9 hónapig át vannak kizárva minden kedvezmény élvezetéből.	E súlyosbbitás nem említettik.
VIII. Sétára naponként egy óra engedtetik. (Büntetőtörv. 31. §.)	Sétára naponként két óra engedtetik (Büntető törv. 38. §.)	Délelőtt s délután egy-egy órai séta.
IX. Saját költségükön nem élmezhetik magukat (Büntetőtörv. 29. §.)	Saját költségükön nem élmezhetik magukat. (Bünt.-törv. 37. §.)	Különös tekintetre méltó körülmények közt a bírói ítéletben megengedhető, hogy saját költségükön élmezhessek magukat. (B.-törv. 41. §.)
X. Kötelesek az igazgató által kijelölt munkát végezni.	Kötelesek dolgozni; azonban az illető börtönben meghonosított munkanemek közül — a mennyiben a viszonyok megengedik — szabadon választhatnak.	Különös tekintetre méltó körülmények közt a bírói ítéletben a munka-kényszer alól felmenthetők; ezen esetben kívül munka-kényszer mint a börtönnél.
XI. A fegyintézet falain kívül közmunkák végzésére szoríthatók, de a szabad munkásoktól elkülönítendőek. (Bünt.-törv. 29. §.)	A börtön falain kívül csakis saját beleegyezésükkel szoríthatók munkára és csakis közmunkára. Ezen esetben a szabadmunkásoktól s a fegyházra ítéltéktől elkülönítendőek. (Büntetőtörv. 37. §.)	A fogház falain kívül csakis beleegyezésükkel s csakis közmunkával foglalkoztathatók. Ezen esetben a szabadmunkásoktól s a fegyházra ítéltéktől elkülönítendőek. (Büntető-törvény 40. §.)
XII. A munka tiszta jövedelméből jutalmul $\frac{1}{5}$ illetőleg $\frac{1}{6}$ részt kapnak.	A munka tiszta jövedelméből $\frac{1}{4}$ illetőleg $\frac{1}{5}$ részt kapnak jutalomként.	A munka tiszta jövedelméből $\frac{1}{4}$, illetőleg $\frac{1}{3}$, a gyenge munkások $\frac{1}{5}$ részt kapnak jutalmul.
XIII. A büntetés tartama alatt a jutalomdíjnak $\frac{1}{3}$ illetőleg $\frac{1}{6}$ részét költhetik el. A visszaesők egy évig semmit, utóbb a jutalom díjnak $\frac{1}{7}$ -ét költhetik el.	A büntetés tartama alatt a jutalomdíjnak $\frac{1}{3}$ illetőleg $\frac{1}{4}$ részét költhetik el. A visszaesők 9 hónapig semmit, utóbb a jutalomdíj $\frac{1}{5}$ részét.	A jutalomdíj $\frac{1}{2}$ -ét elkölthetik.

Fegyház.

XIV. A vagyontalan szabadulók 20 ftot meg nem haladó összeggel segélyezhetők.

XV. A megkezdett büntetés folyama félbe nem szakítható.

XVI. A fegyházban elhalt egyén hullája ki nem adatik.

XVII. Csakis legközelebbi rokonaiknak — negyedévenként egyszer — s csakis az igazgató különös engedélye mellett írhatnak levelet.

XVIII. Rokonok látogatását negyedévenként fogadhatják oly szobában, melyben a fegyencz a látogatótól elkülönítetik. A látogatás egy fél órát tarthat.

XIX. Kegyelmi kérvényeket csak a fegyházban megjelent miniseri biztos veheti át. Ő tőle függ ezen kérelmeket a miniser elé terjeszteni.

Börtön.

A vagyontalan szabadulók 30 ftot meg nem haladó összeggel segélyezhetők.

Életveszélyes betegségben sýnlódó rabok ugyszintén kiket a megvakulás veszélye fenyeget, ideiglenesen azaz felgyógyulásukig szabadságolhatók.

A kerületi börtönökben elhalt egyének hullája kiadható.

Rokonaiknak — az igazgató előleges tudtával — havonként egyszer írhatnak levelet. Idegeneknek csakis igazgatói engedély mellett írhatnak.

Rokanaik látogatását havonként fogadhatják egy erre kijelölt szobában, melyben a rab a látogatótól nincs elkülönítve. A látogatás egy órát tarthat.

Kegyelmi kérést — évenként egyet — az igazgató átvehet s tartozik azt a miniseriumhoz felterjeszteni.

Fogház.

15 ftnál nagyobb összeggel nem segélyezhetők. Visszaesők és külföldiek segélyben egyáltalán nem részesíthetők. Minden segélyezés összevéve a kir. ügyészségeknél negyedévenként 100 ftot, a járásbíróságoknál 25 ftot meg nem haladhat, sem a befolyt pénzbüntetések 10 százalékát. Ezen szabályoktól kivételt az igazságügyminiserium engedélyezhet.

Mint a börtönbüntetésnél

A hulla kiadható.

Különös megszorítás nélkül, de a fogházi előljáróság tudtával.

Rokonok, ismerősök látogatását hetenként egyszer fogadhatják az erre kijelölt szobában. A látogatás egy órát tarthat.

A kegyelmi kérvényeket a kir. ügyész veszi át, s ha méltánylást érdemelnek, felterjeszti.

Fegyház.**XX. Fegyelmi büntetések :**

- 1) megintés,
- 2) dorgálás,
- 3) kedvezmények elvonása,
- 4) munkajutalom leszállítása vagy teljes elvonása,

- 5) egyszerű és szigorított magánelzárás 3 hónapig,

a súlyosítás történetik :

- a) három hétig az élelemben való megszorítással,
- b) az ágyneműnek 6 hétig tartó elvonásával,
- c) három heti munka elvonással,
- d) 12 napi sötét fogással,

- 6) lábbilincs és karperecz. Az első határozatlan ideig, a karperecz 3 hétig,

- 7) kurta vas, naponként 6 órai tartam mellett 10 napig,

Börtön.**Fegyelmi büntetések :**

- 1) megintés,
- 2) dorgálás,
- 3) kedvezmények elvonása,
- 4) munkajutalom leszállítása vagy elvonása,

- 5) A sétaidő leszállítása, a mi félbe szakítás nélkül két napnál hosszabb időre nem terjedhet s így is csak félévig,

- 6) egyszerű és szigorított magánelzárás két hónapig

a súlyosítás történetik :

- a) két hétig az élelemben való megszorítással,
- b) az ágyneműnek 4 hétig tartó elvonásával,
- c) két heti munka elvonással,
- d) 10 napi sötét fogással,

- 7) lábbilincs határozatlan ideig ; karperecz 14 napig,

- 8) kurta vas, naponként 4 órai tartam mellett 7 napig,

Fogház.

Fegyelmi büntetések (az érvényben megtartott 1874. febr. 18-án 696. számú rendelet értelmében)

- 1) megintés,
- 2) dorgálás,
- 3) kedvezmények elvonása,
- 4) alsóbb munkadíj osztályba helyezés ; nehezebb és ketlemtlenebb munkára szorítás,
- 5) a sétától való eltiltás 14 napig.

- 6) Bőjt minden másodnapon s ily módon 8 napig ; negyed napifoganatosítással : két hétig.

- 7) egyszerű és szigorított magánelzárás melynél az időtartam nincs megállapítva,

a súlyosítás történetik :

- a) bőjttel mint 5) alatt mondatott, tehát 14 napig,
- b) az ágyneműnek 6 hétig tartó elvonásával,

- c) 10 napi sötét fogással,

- 8) lábbilincs egy hóig. Rendkívüli esetben havonként egy heti félbeszakítással 3 hóig,

- 9) kurta vas az 1872. évi január 26-án 2082. szám alatti igazságügyminiszeri rendelet szerint.

Fegyház.	Börtön.	Fogház.
8) kényszer-öltöny és lélánczolás bőszi- ndulatuaknál meg- fékezésükig.	9) kényszer-öltöny és földhöz lánczolás mint a fegyház büntetésnél.	10) földhöz lánczolás, az elébb idézett rendelet értelmé- ben.
XXI. A fegyelmi bünteté- sek, hátrányos kö- vetkezményei egy év alatt szűnnek meg.	A fegyelmi bünteté- sek hátrányos követke- zményei 9 hó alatt szűn- nek meg.	A fegyelmi büntetés utáni időre kiható hátrányos követ- kezmények nem említettnek.

Ezen összeállításnak egyszerű áttekintése mindenkit meggyőz, hogy a fenti mesterkélt különbségek legnagyobb számában nincs rendszer s hogy igen sok tekintetben a „fogház“ — a törvény határozott rendelkezésével ellentétben — súlyosabb büntetés mint a „fegyház“.

A mi ezen megkülönböztetéseknél helyes (II, VIII, IX, X, XI) az a törvény szövegéből vétetett; a többi vajmi kevésbé állja meg a bírálathoz próbakövet. Czélszerű intézkedéseknek csakis a XII. s részben a XV. pont (a börtön s fogházra vonatkozva) alattiak mondhatók. A többi különbség, helytelen s részben kivihetlen. Vizsgáljuk az egyes pontokat közelebbről:

Ad I. Hogy a fegyház büntetésre ítélteteket saját kérelmük folytán s ha elegendő magánzárka áll rendelkezésre, miért ne legyen szabad magánfogságban tartani, teljesen érthetlen.

Ad III. Az élelmezés mennyiségéből bizonyos, hogy egy 4—5 évig tartó fogházbüntetés oly káros lesz az egyén egészségére, mint a kétszer annyi időre terjedő fegyház.

A IV. és V. alatti intézkedésekről már czikkünk elején szoltunk.

A VI. alatti intézkedés megfelelkezik a régi erkölcsi szabály „Dolgozzál és imádkozzál“ — mély jelentőségéről. Tunyasághoz csakugyan nem kellene az elítélteket erőszakkal szoktatni, mert az unalom er-

kölcsstelenségre, rossz gondolatokra s esetleg örülésre vezet.

A VII. alattiról szintén elől szoltunk.

A XIII. alatti intézkedésnek alig van valami értelme, Ugyanis: a fegyenczek legnagyobb részének saját személyére eső munka jutalma átlagosan havonként — a vácsi kerületi börtönt kivéve — alig tesz többet 60—80 krnál; ennek csak $\frac{1}{6}$ részét költheti az utasítás által megengedetett jobb élelmi czikkekre, melyeknek: szalonna, fehér kenyér, tej, vaj, túró, gyümölcs, cukor s minden hónapban egy fél liter borra. Ugyan melyikét ezen czikkeknak fogja a fegyencz az egy hónap alatt elkölthető 6—8 vagy 10 krból megszerezni? Mi ugyan csak nem vagyunk barátjai az olyan házszabályoknak, melyek a fegyenczek dözsölését lehetőségessé teszik (ad normam: egyik magyar fegyintézet, hol eddig a fegyenczek saját munkaerejüket az igazgatóságtól kibérelték, tetszés szerinti munkát dolgoztak, azokat a látogatóknak eladták s a szerzett pénzből tetszés szerint élelmezték magukat), de azért az ilyen intézkedést, mely csak a papíron látszik valaminek lenni, úgy a javítás érdekeire, mint a fegyelemre károsnak tartjuk, mert mindig meg kell gondolnunk, hogy a fegyházakban nem angyalokkal, hanem bűnös emberekkel van dolgunk, kikkel a munkát csak úgy bírjuk megkedveltetni, ha azokkal annak előnyeit s jutalmát is éreztetjük.

A XIV. alatti intézkedés szintén káros. Példával bizonyítjuk: Egy naplopó ki 3 évi fegyházra lett ítélve, az intézetben jól megtanulja az asztalosmesterséget, fegyházi keresményéből ruhát szerzett s néhány forintot is megtart útiköltségre. Hogy ezen ember visszaesővé ne váljék, szükséges volna számára az asztalos mesterséghez szükséges eszközöket megszerezni. Ezek 40—50 ftba kerülnek s az egyénnek illetőségi helyére való szállítással még többbe. Az orsz. fegyintézetek se-

gély alapja oly tőkével rendelkezik, melynek kamataiból ilyen költség bőven kitelne, a mint ki telt eddig is. Az új utasítás szerint azonban ily nagy összeget segélyezésre költeni nem szabad. Ergo: a segély alapok egyik legszebb célja nem valósítható. Hogy ezen pontnak a „fogházak“-ra vonatkozó utasítása a segélyezések tekintetében majdnem teljesen illusorius, bővebb bizonyításra nem szorul.

Ad XVI. A miniszteri utasítás a börtönbüntetésnél különösen felemlíti, hogy a börtönben elhalt egyének hullája a rokonok kívánságára kiadandó. A fegyházról szóló utasításban e kérdés hallgatással mellőztetik s ez csak arra magyarázható, hogy a hullát nem szabad kiadni, már pedig a büntetőjog elemi fogalmai közé tartozik azon tétel is, hogy hulla nem képez büntetési objectumot.

A XIX. pontban a miniszteri biztosnak adott rendkívüli hatalmat bámuljuk. Ez ideig a kegyelmi kérések jegyzőkönyvbe foglaltattak; a házi tanács véleménye szintén bejegyeztetett s az elhatározás a miniszternek tartatott fenn. Ezentúl a miniszteri biztos meghallgatja ugyan a házi tanács véleményét, de egyedül tőle függ ezen kérelmeket — ha ugyan méltánylást érdemelnek — a miniszter elébe terjeszteni vagy nem. Eddig is voltak esetek, midőn a házi tanács véleménye nem sokat ért, mert a mely fegyencznek fellépése a biztos úrnak nem tetszett, az bizony a házi tanács tagjainak pártolása daczára sem igen ajánltatott kegyelemre; ezentúl azonban még kevesbbet fog a házi tanács szavazata a latban nyomni. Ezért az ily rövid úton való végleges elintézés bizonyára nem fog a börtönügynek javára válni.

Az imakönyvek minősége tekintetében az V. pontban tett különbségről komolyan beszélni nem lehet, de annál komolyabban veendő azon két intézkedés, mely a törvénnyel egyenes ellentétben áll. Ugyanis:

A büntető törvény 37. §. határozottan s világosan rendeli, hogy a börtönre ítélt rabok a viszonyaiknak megfelelő munkát kötelesek ugyan végezni, de az illető börtönben honosított munkanemek közül szabadon választhatnak. Ezzel ellentétben az utasításnak „a fogházban elzárandó rabokról” szóló fejezetében a következőket olvassuk: „173. §. Minden rab különbség nélkül munkára kényszerítettik. 174. §. A fogházban előforduló tisztátlanabb és nehezebb munkákat a rabok végzik.” A „börtönbüntetés” akár kerületi börtönben, akár fogházban hajtassék végre, a törvény által megállapított s biztosított jellegét el nem veszítheti s ezért a miniszteri utasításnak ezen rendelkezése törvényellenes, eo ipso semmis s mindenik bíró a legelső rabnak panaszára kötelezve van ezen utasítást formailag is érvénytelennek nyilvánítani, mert a büntetőtörvény 1. §. igen világosan mondja, hogy „senki sem fenyegethető büntetett vagy vétség miatt más büntetéssel, mint melyet a törvény azon büntetett vagy vétségre rendel.”

Továbbá: a büntetőtörvény 41. §. így szól: „Különösen tekintetre méltó okoknál fogva, a bíróság ítéleteiben a fogházra ítélteteket a munka alól felmentheti, valamint megengedheti azt is, hogy magukat saját költségükön élelmezzék.”

Ezen intézkedésből világos, hogy csakis a bíróság s csakis az ítéletben engedheti meg, hogy egy fogházbüntetésre marasztalt egyén saját költségén élelmezhesse magát. Az egyszer kimondott jogérvényes ítéletet a bíróság sem változtathatja meg többé. Ennek ellenében csak a kegyelem útja marad még hátra s ezen jogot Magyarországon egyedül ő Felsége a király gyakorolja. E jogi tételt így tanultuk fiatal korunkban s ím a miniszteri utasításnak „a fogházak és börtönökről” szóló 36. §. a kegyelmezési jogot még a fogházfelügyelőknek is megadja. A kérdéses 36. §. ugyanis így szól:

„Az előbbi §-ban előszabott fogházi ételek, a börtönbüntetésre elítélteknek kivétel nélküli, a fogház-büntetésre elítélteknek pedig rendszerinti táplálékát képezi.

Ez utóbbiakra nézve kivételnek lehet helye :

1. ha a bírósági ítélet megengedi, hogy önmagukat élelmezhessék (bünt. tk. 41. §.)

2. ha valamely kir. járásbiróság által ítéltek el, és pedig ez esetben büntetésük egész időtartama alatt ;

3. a büntetés idő két utolsó harmadrészában, habár az ítéletet valamely kir. törvényszék hozta is, de ha az elítélt magát e kedvezményre kiválóan jó viselet által érdemesíti.

Vagyis: a kir. törvényszék elítéli az egyént fogházra, mely rabkosztón töltendő, a kir. ügyész vagy fogházfelügyelő azonban, a jóviseletű egyént — csakis emiatt — a rabkoszt élvezete alól felmenti

Igaz, a törvény 52. §. megengedi ugyan, hogy „a szabadságvesztés-büntetések, addig, míg azok végrehajtására, megfelelő intézetek nem szerveztetnek: a fennálló szabályok szerint foganatosíttassanak,“ de ezen felhatalmazás az egyes büntetési nemek lényegének és különbségeinek eltörlésére, a birói ítéleteknek adminisztratív úton való megmásíthatására épenséggel ki nem terjed, annál kevésbbé, mert a törvény további szövege megkívánja, hogy ott a hol, s a mikor lehet, a már megkezdett szabadságvesztés-büntetések is, a jelen törvény határozatainak megfelelően foganatosíttassanak, már pedig a ki a rabkosztot egy fogházban egy fél évig ette, az bizony ezen kosztot tovább is élvezheti, s ettől őt felmenteni sem a kir. ügyésznek, de még a m. kir. igazságügyminiszternek sem áll hatalmában.

Nem lehet elhinni, hogy Dr. Pauler Tivadar igazságügyminiszter, a kitünő jogtudós és nagy tekintélyű tanár, ezen utasítások áttanulmányozására kellő idővel

rendelkezett volna. Pauler Tivadar hibázhat, tévedhet s főleg mások által tévedésbe ejthető, de szándékosan meg nem sérti a törvényt soha. Méltó érdeklődéssel várhatja tehát a közvélemény, hogy a törvénynek az előbb írt két intézkedés által történt megsértése, mikor s mily módon fog jóvá tétetni.

Mily kevés figyelemmel, s mily rendszertelenül dolgoztattak ki a börtönügyre vonatkozó utasítások, az a fegyelmi büntetésekről szóló határozatok összehasonlításából elvitázhatlanul kitűnik. Miben nyilvánul a fegyház s a börtön szigora legszembeötlőbben? Bizonyára a fegyelemben; a fegyelmi büntetések neme és súlyában. E részben, a törvény kívánalma szerint, enyhébb szabályok kellene hogy legyenek a börtönben, mint a fegyházban, s legenyhébbek a fogházban. A fennebb közölt összeállítás mindenkit meggyőz, hogy a miniszteri utasítások e kívánalmat szem előtt tévesztették. A fegyházbüntetésnél 8-féle, a börtönnél 9-féle, s a fogháznál 10-féle fegyelmi büntetés alkalmazása van megengedve, a nélkül hogy ezek egyeseinek leghosszabb tartama a fegyház, börtön s fogház szerint rendszeresen csökkenne. Hogy a vas karperecz és földhöz lánczolásra mi szükség van a mai börtönrendszerben, azt e sorok írója, ki 11 évet meghaladó idő óta egymásután az ország két legnagyobb fegyintézetének főnökségét viselte s illetőleg viseli, megfejtteni nem tudja. Ő ezen büntetéseket igazgatásának egész ideje alatt sohasem alkalmazta. Ha elegendő számú magánzárka áll az igazgatónak rendelkezésére, akkor lábbilincs és kurta vasra sincs szükség.

A fegyelmi büntetések céljuknál fogva csakis javító büntetések; alkalmazandók addig, míg a cél eléretett; hogy ezen időn túl is minden fegyelmi büntetés minden esetben még bizonyos határozott időre terjedő következményekkel birjon, például hogy akadályul szolgáljon egy jobb erkölcsi osztályba való előléptetésnél egy

magasb munkadíj-osztályba való sorozásnál, ennek ismét nincs értelme; ily intézkedés ellenkezik a nevelés, tehát a fegyházbüntetésnél oly nyomatékosan hangoztatott pótnevelés szabályaival is.

Kimutattuk az eddigiekben, hogy a ministeri utasítások a „fegyház“, „börtön“ és „fogház“ közötti különbséget szem elől tévesztették; hogy ezen büntetési nemek végrehajtásánál a törvényben említett különbségeken kívül más különbségek alig állapítottak meg; hogy igen sok tekintetben a „fogház“ egyenlővé tétett a „börtönnel“; hogy a ministerium rendelkezései nemcsak hogy nem alkalmasok a törvény által kilátásba vett irrendszer elveit honosítani, hanem hogy a törvény nyílt rendelkezéseivel is ellentétben állanak.

Pedig „a fegyház“, „börtön“ és „fogház“-büntetés közt csakugyan vannak a büntetések lényegében fekvő nagy különbségek; ily különbségeket maga a népnek jogi öntudata és felfogása megjelöl; ezen különbségek a végrehajtási szabályokban pontosan és élesen kiemelhetők; de mindezekhez elméleti s gyakorlati ismeret szükséges. Sajnálandó, hogy a m. kir. igazságügy-ministerium az utasítások kibocsátása előtt, szakértők véleményét nem kérte ki; ily erővel pedig tudvalevőleg úgy a felső bíróságok, mint a főügyészségek, az első folyamodású bíróságok, az ügyészek, a jogi szaklapok szerkesztői, s a fegyházintézeti igazgatók körében rendelkezik. Ily enquete egybehívására a kellőnél sokkal több idő állt rendelkezésre.

II.

Á l l a m f o g h á z.

Az *államfogház*-büntetés lényeges ismérveit a büntető törvény 35. § állapítja meg.

A m. kir. igazságügyminiszternek szabályrendelete, mely tulajdonkép nem egyéb, mint a sajtóvétségekért

elítelt s eddig a váczi államfogházban letartóztatottak számára kibocsátott házszabályoknak hiányos módosítása, alig tartalmaz többet mint magának a törvénynek szövege.

Részletes utasítást a kivitel módozatai iránt nem ad s a végrehajtás leglényegesebb kérdései tekintetében esetleg a miniszterium által ismert — de sehol nem közölt — szabályokra hivatkozik.

Az utasítás egész szövege, de továbbá az „államfogház“-büntetés kiszenvedésére kijelölt épületek helyi viszonyai Váczon és Naszódon oda utalnak, hogy ezen fogházakba csak férfi foglyok vétetnek fel. Az „államfogház“ büntetésre ítélt nő foglyokkal, hogy mi történnék, hol és mily szabályok szerint szenvedjék büntetésüket, valjon a nők is férfi örök felügyelete alatt álljanak stb. a miniszteri utasítás nem említi.

A törvény szerint az állam-foglyok önmagukat élelmezhetik. Az utasítás e részben azt rendeli, hogy minden fogoly fogságának megkezdésekor az igazgatóság által nyilatkozatra szólítandó fel az iránt: vajjon saját költségén akarja e magát élelmeztetni? mit ha tenni nem akarna, *szabályszerű ellátásáról* az igazgatóság gondoskodik. Hogy e szabályszerű ellátás miben álljon: valjon naponta kétszeri vagy háromszori étkezésből; mennyi kenyér s mennyi húsból; valjon az étkezést természetben kapják avagy napontai 80 kr. pénzválttságban, mint ez ideig dívott; valjon e pénz tetszés szerinti czélokra költhető-e; mindezen s más e tárgyhoz tartozó kérdések megoldásától a miniszteri utasítás tartózkodik.

Hasonlóan áll a dolog a ruházattal. A törvény szavai szerint az államfoglyok „saját ruházatukat *viselhetik*;“ az utasítás szerint (7. §) azonban „az államfoglyok saját ruházatukat *viselik*.“ E szövegezés daczára kétséget nem szenved, hogy az államfog-

lyok nem tartoznak saját ruházatjukat viselni, sőt az is bizton meg fog történni, hogy lesznek államfoglyok kik szegénységük miatt képtelenek elszakadt saját ruhájuk helyett újat szerezni. Mi történjék ezen esetben? Valjon az államfoglyok számára forma ruha állapítottik-e meg, avagy az igazgatóság polgári ruhát szerezzen-e be számukra: az utasítás nem említi.

A tartási költség pénzbe kerül s a büntető ítéletben mindig kimondatik, hogy az illetők ezen tartási költségeket megtéríteni tartoznak. A börtönre s a fogházra ítélték tekintetében az illető utasítás 99. § kimondja hogy „az átlagos tartási költség, további intézkedésig, naponként 26 krajczárban állapíttatik meg,“ hogy azonban az államfoglyok tartásáért mennyi számíttatik akkor, ha önmagukat élélmezik s ruházzák, és mennyi azon esetben, ha ezeket az állam szolgáltatja: az ismét nem mondatik, holott ennek előleges tudása az elítélteknek jogában s érdekében állna, s másrészt úgy a törvényhozásnak, mint esetleg szakembereknek is szavuk lehetne hozzá, hogy valjon a tervezett ellátás s ennek költségei az intézmény célja által kívánt határok között maradnak-e; valjon eléggé megfelelnek-e a custodia honesta jellegének avagy talán az állam költségén kiállandó letartóztatás kényelmei bizonyos tekintetben megszorítandók volnának?

A levelezés tekintetében rendeltetik: „az államfoglyokhoz intézett levelek felbontatlanul kézbesítendők, az általuk írottak pedig az igazgatóság által láttamozva csak akkor továbbítandók, ha tartalmuk *aggálytalannak* találtatott.“ Ezen intézkedés egyoldalúsága az első olvasásra szembeötlő. Mikor s mily körülmények közt tekintendő valamely levél aggályosnak? Akkor-e, ha a kedélyileg esetleg önmagával is meg hasonlott fogoly levelében a fogház igazgatóságát avagy a kormányt szidja? s azon levél, mely talán az illetőnek

fanatizált párthiveitől ered s melyben esetleg vele lázadásai tervek a kormány s a király ellen a leghevesebb szidalmak és rágalmak, avagy kiszabadítását célzó merényletek közöltetnek, s melyek a fogolynak felbonthatlanul kézbesítendőök — az ilyen levelek nem aggályosak? Legczélszerűbb volna az ilyen fél rendszabályokkal felhagyni s elfogadni az államfogház (Festungshaft) végrehajtásáról szóló 1873 július 2-án kelt porosz útasításnak 156. §-át, mely következően rendelkezik :

„Die Privatcorrespondenz der Festungs-Gefangenen ist im Allgemeinen frei. Jedoch ist der Gouverneur, Direktor etc verpflichtet, Einschränkungen hierin bis zur Verhinderung jeder Correspondenz eintreten zu lassen, wenn aus letzterer Nachtheile befürchtet werden müssen.“

Nem helyeselhető az utasításnak a fegyelmi hatalom gyakorlásáról szóló 13. §. sem. Az idézett cikkígy szól: „Az igazgató azokat, kik a jelen szabályokat szándékosan megsértik, s a megtörtént megintés daczára szabályellenes viseletüket folytatják, — fegyelmi büntetésük kiszabása végett, a tényállás körülményes előadásával, az igazságügyministernek feljelenteni köteles.“ Azaz az államfogház igazgatója semmi fegyelmi hatalommal nem bír, még azon esetben sem, ha a miveletlen garázda fogoly a ház csendjét és nyugalját durván zavarja ; ha fogolytársait sértegeti vagy tetteleg bántalmazza. A míg a jelentés Naszódról Pestre ér s a míg a fegyelmi büntetés kiszabása a ministeriumtól ismét leérkezik, addig a lehető leggyorsabb ügymenet feltételezésével is legalább 5—6 nap eltelik. Ez idő alatt a garázdálkodásra, a tehetetlen házi főnökségnek boszantása és csuffá tételére elég alkalom kínálkozik. Kit ne emlékeztetne ezen intézkedés a néhai „Hofkriegsrath“-ra, mely Bécsben állapította meg, hogy az 500 mértföld távolságra álló hadsereg vezére mikor és hol fo-

gadjon el egy ütközetet, s mikor nem. De valjon megfér-e a Nagyméltóságú m. kir. Igazságministerium tekintélye és feladatával, hogy esetleg egy részeg vagy míveletlen államfogoly fegyelmi ügyeit vizsgálja és bírálja? Mi azt tartjuk, hogy az igazságügyministerium az ország igazságügyének vezetője s ellenőre, esetleg felelősségi hatóság, s miután ily magas hivatással bír, saját tekintélyét ássa alá, ha a foglyok fegyelmi ügyeiben első s utolsó bíróvá lejjebbíti magát.

A porosz szabályok szerint az állam fogház igazgatója önállóan gyakorolja a fegyelmi hatalmat, fegyelmi büntetésként alkalmazhatja :

a) a tartási költségeknek nem havonkénti, hanem naponkénti kifizetését ;

b) a sétának eltiltását 14 napon át s ezen időn túl is, a séta időnek naponként egy órára való megszorítását.

Ilyen, vagy ehhez hasonló jogkört nálunk is meg kellene hagyni az igazgatónak, sőt a szabadelvűségben még tovább menve, a foglyoknak a m. kir. igazságügyministerhez való felelősségi jogot is meg lehetne adni, anélkül azonban, hogy a felelősségnek a büntetések megkezdése tekintetében halasztó hatálya volna. Fegyelmi hatalom nélkül a fogház főnöke tehetetlen árny előljáró s a miniszterium a szekaturák czéltáblája leendő ; avagy feledékenységre ment-e már a m. kir. igazságügyministeriumnál azon néhány év előtt történt eset, midőn ő Excellenciája a miniszter, a váczi államfogházból, egy ott letartóztatott egyéntől egy doboz két napos ellágyúlt tésztametétet kapott megízlelés végett?

Még hosszasan lehetne szólni azon kérdésekről, melyek az államfogház-büntetés végrehajtása tekintetében az utasításban elintézve nincsenek, de a mi hivatásunkhoz egy új utasítás tervezése nem tartozván, ezen témánál még csak azt akarjuk felemlíteni, hogy az „államfogház-“ról szóló rendeletből is a m. kir. igazság-

ügyminiszteriumnak minden kicsinységet tenni akaró hajlama tűnik ki. Így például az államfoglásoknak a fogházba való beszolgáltatásával járó sok apró-cseprő és semmi fontossággal nem bíró levelezés, mely az ügyészség s a fogház igazgatósága közt váltatik, mind az igazságügyminiszterium közvetítésével kell hogy végeztessék; ily gépies munkák által vétetik a személyzet igénybe s ily csekélységek miatt a fontos dolgok meggondolása s tervezésére vajmi kevés idő marad.

III.

P é n z b ü n t e t é s e k.

A *pénzbüntetések* behajtása és kezelése tekintetben kiadott miniszteri utasításra csak néhány észrevételt akarunk tenni.

Mily eljárás követendő akkor, ha az elítéltnak vagyona a pénzbüntetésnek s a rabtartási költségnek törlesztésére nem elegendő? Melyik követelés előzi meg a másikat? Miután itt két vélemény érvényesülhet s mindkettő mellett nyomatékos okok hozhatók fel, a kérdésnek határozott szabályozása csakugyan nem lett volna felesleges. Kíváncsi lett volna továbbá arról is rendelkezni, hogy állam-fogház, vagy fogházbüntetésre ítélt hivatalnokok, kiknél a hivatalvesztés a bírói ítéletben ki nem mondatott, kik tehát a büntetés tartama alatt fizetésük bizonyos hányadának élvezetében megmaradnak, ha egyéb vagyonnal nem bírnak, valjon jogosítva vannak-e ezen így kapott pénzt az esetleg kimondott pénzbüntetés fedezésére kijelölni, avagy ezen pénz első sorban a tartási költségek fedezésére foglalandó-e le? Az osztrák büntető perrendtartás 343 §. e kérdés tekintetében pontos utasítást tartalmazott, s e szabály a büntető törvény életbe léptetéséről szóló 1880-dik évi

XXXVII. t. cz. 38. §. értelmében az erdélyi részekben érvényben maradt, de valjon, hogy oldandó meg a kérdés Magyarország Királyhágón inneni részeiben, azt ma még nem tudjuk, miután a miniszter figyelmét ezen ügy kikerülte.

A miniszteri utasítás a pénzbüntetésnek a jogerőre emelkedéstől számított 15 nap alatti megfizetését kívánja ugyan, de ugyancsak az utasítás a pénzbüntetéseknek részletekben, tehát hosszabb idő alatti megfizetését sem zárja ki. Ily körülmények között a fennemlített mindkét kérdés körül jogosult ellenvélemények létezhetnek.

A pénzbüntetések a büntető törvény keretében a tudomány mai felfogása szerint csak úgy, s csak addig találnak igazolásra, míg a birság a vagyoni viszonyokban való megrövidítés jellegét megtartja s a vagyon elkobzásnak látszatától is távol marad. A magyar büntető törvény nem ismer confiscatiót, mert mint a miniszteri indokolás mondja: „a büntetés ezen nemével végképszakított a civilisatio.” A büntető törvény tárgyalásakor Simonyi Ernő képviselő kifejezést adott azon aggályának, hogy az esetleg kiszabandó pénzbüntetések nagyszöze által a kevésbbé vagyonos ember tönkre tétetik. Pauler Tivadar mint a büntető-törvény előadója szakavatott válaszában biztosítá a nevezett képviselőt, hogy a magyar büntető-törvény szerint kiszabandó pénzbüntetések nem fogják a szegény embert tönkre tenni. Ezen biztosítás folytán jogosan vártuk, hogy a pénzbüntetések behajtásáról kiadandó utasításban bizonyos cautelek lesznek felvéve, melyek óvszerül szolgáljanak az ellen, hogy a pénzbüntetések vagyon elkobzássá ne váljanak. Várákozásunkban csalódtunk. Az utasítás a jogerőre emelkedett ítélet után 15 nappal, ha a pénzbüntetés ez idő alatt le nem fizettetett, a végrehajtási eljárás fogamatba vételét rendeli el. A végrehajtási eljárás fogamatbavételét rendeli el. A végrehajtási

eljárás a 4. §. szerint mellőzhető, avagy megszüntethető „ha az elítélt *teljes* vagyontalansága már előzetesen hitelt érdemlőleg igazoltatnék, vagy ez a végrehajtás folyamában kiderülne“ ergo: mindaddig míg bármely csekély vagyon található, s pénzzé tehető, addig a végrehajtási eljárás folytatandó.

Magyarán mondva, e szerint nem történik egyéb mint confiscatio, holott a büntető törvény indokolása ezt határozottan perhorrescálja.

Az osztrák büntető perrendtartás az eljárási költségeknek behajtása tekintetében kimondta volt: „a büntető eljárás költségeinek megtérítése az elítélttől csak annyiban hajtandó be, a mennyiben ő az által sem élelmi állapotában nem veszélyeztetik, sem azon kötelességek teljesítésében nem gátoltatik, melyekkel ő a büntethető cselekményből származó kármentesítés szolgáltatása vagy hozzátartozóinak élelmezése tekintetében tartozik.“

Egy hasonló rendelkezés a magyar büntető-törvény életbeléptetésére vonatkozó utasításba is felveendő lett volna; a törvény indokai ezt kilátásba helyezték s ím mégis: kimaradt az utasításból ez is, mint sok más fontos dolog.

IV.

Felügyelő bizottság.

A *felügyelő bizottság* intézményének a büntető-törvénykönyvbe lett felvétele által, a polgárság megbizottjainak, tehát a büntetés közvetlen foganatosításán kívül álló egyéneknek, a börtönrendszer leglényegesebb elemeiben való közreműködés és beletekintés, tehát mintegy ellenőrzési jog engedtetett. S ez helyesen van így, mert a közbizalmat emeli, a közérdeklődést az intézmény iránt felkölti s az esetleges vissza-

éléseknek határt szab. A jogosult külbefolyás érvényesülésének csak is ezek lehetnek czéljai.

Ha azonban a szerepek felcseréltetnek, ha az egyének ismeretével bíró hivatottak a közvetítő intézetbe való áthelyezés s a feltételes szabadon bocsátás iránti javaslattételnél meg nem hallgattatnak, avagy nekik erre kellő és nyomatékös befolyás nem engedtetik s e helyett a fősúly nagyobbára a büntetés végrehajtásán kívül álló egyének ajánlatára fektettetik, az ily rendelkezés téves és következményeiben bizonyára káros lesz.

Jobban megértjük a dolgot, ha külföldi példákon okulunk.

A német birodalmi törvény 25. §-a a fegyenczek feltételes szabadon bocsátása tekintetében csak is „a fegyintézeti igazgatóság“ meghallgatását rendeli. Bővebb magyarázatot az egyes országok szabályrendeleteiben találunk. Bajorország szabályrendelete (1872 január 1-ről) az 5-ik §-ban, a fegyintézet igazgatójához utalja a feltételes szabadon-bocsátás tekintetében az ajánlattevést, de megkívánja, hogy az igazgató a fegyintézeti *gondnok*, *orvos*, *lelkész* és tanító véleményét is meghallgassa.

Badenben az 1871 deczember 29-én kelt igazságügyminiszteri rendelet 5 és 6 §§. szerint, azon intézetekben, hol a hivatalnoki conferentiák honosítva vannak, az ily kérdések a conferentiában tárgyalandók. Porosz- (1871 januar 21-én kelt szabályrendelet 6 §.) és Szászországban (1862 augusztus 5-ről kelt rendelet 2 §.), az ily kérvények szintén az intézet főbb hivatalnokainak gyűlésében beszélendők meg.

Irlandban a generalinspectorok egyike az intézeti hivatalnokoknak a feltételes szabadon bocsátást érdeklő kérdések fölötti tanácskozásaiban közvetlenül részt vett.

Hasonló szabályokat találunk Aarau és Wadt cantonokban.

Mindenütt szükségesnek találtatott tehát, hogy a feltételes szabadon bocsátás kérdésénél az igazgató, *az ellenőr vagy gondnok, az orvos, a lelkész és a tanító* meghallgattassék.

A magyar büntető-törvény e kérdéseket a felügyelő bizottsághoz utalja. E bizottságnak tagjai: a törvényszék elnöke (illetőleg helyettese); a kir. ügyész (illetőleg helyettese); az igazgató; a lelkész; a tanító s végül a törvényhatóság bizottsága által megválasztott két egyén. Vagy is: a felügyelő bizottságot rendszeren 7 tag képezi, kik közül 3 tag a kérelmező fegyenczet ismeri, és 4 tag a fegyenczet nem ismeri. A fegyintézeti ellenőr, a gondnok és az orvos, a felügyelő bizottságba nem tartoznak.

Valóban, a törvényben ez áll! Hogy történhetett ez?

Megfejtést a büntető-törvény történetében találunk.

A büntető-törvény-javaslatnak először kibocsátott szövege, a német birodalmi törvény szellemét látszott követni.

Említést tett ugyan a „felügyelő bizottságról“ de ennek működési körét a 43 §. alapján a 20 éven aluli egyéneknek magán-elzárás helyett dologházba záratása iránti véleményezésre szorította. Ezen feladatnak megfelelően a felügyelő bizottság tagjaiként kijelöltettek: a törvényszéki elnök, az ügyész, a börtön- (tehát törvényszéki börtön) felügyelő, a lelkész és tanító. E javaslat szerint nem volt szó arról, hogy a felügyelő bizottságok az országos intézetekben foganatosított büntetések végrehajtására befolyást gyakoroljanak.

A másodszor közzétett átvizsgált szöveg 46 §-a a fegyenczeknek a közvetítő intézetbe való szállítását a felügyelő bizottság meghallgatásához köti, s az ország-

gyűlés jogügyi bizottságának a 48 §. tárgyalásánál hozott határozata a feltételes szabadon bocsátás engedélyezésénél is ezen bizottság meghallgatását kívánja.

Igy lett a felügyelő bizottság működésének köre az országos intézetekre is kiterjesztve. A jogügyi bizottság „a felügyelő bizottság“ tagjai közé „a törvényhatóság bizottsága által megválasztott két egyént“ felvette ugyan, de az országos fegyintézetek hivatalnoki szervezetét s kormányzati módját a jogügyi bizottságban senki sem ismervén közelebbről, miután a javaslat előadója sem tett észrevételt: a fegyintézeti ellenőr, a gondnok s az orvos, a „felügyelő bizottság“ tagjainak sorából egyszerűen kifelejtetett, nagy kárára az ügynek, s tetemes csorbításával a szolgálat érdekeinek. Az ellenőr illetőleg a gondnok ugyanis az országos intézeteknél az összes gazdasági, anyagi s iparüzleti viszonyoknak közvetlen kezelője, s ezen hivatása folytán a fegyenczek munkaképessége, szorgalma, takarékosága s minden ebbe vágó kérdés felől a legalaposabban s legilletékesebben nyilatkozhatik; az orvos végül, ki hivatásánál fogva az egyének testi, szervezeti, kedélyi s elmebeli állapotának legpontosabb ismerője, véleményével csakugyan nem mellőzhető.

De továbbá: a fegyintézeti ellenőr, ki az igazgatónak rendszerinti helyettese, ki magasb tanulmányokkal bir — (egyike a jelenleg alkalmazottaknak jogot végzett s egy másik, előbb fegyintézeti lelkész volt) — ki az orvossal (tehát szintén egyetemet végzett egyén) az intézet magasb hivatalnokai közé soroztatik, a felügyelő bizottság tagjai közé nem tartozik, míg a tanító, ki a legtöbb esetben gymnasiumot sem végzett, e bizottságban véleménynyel és szavazattal bir.

Hogy a törvény ilyenén rendelkezése csakugyan hiányos; hogy az a mellőzött hivatalnoknál a szolgálat iránt kedvetlenséget okoz; hogy az a mintegy katonailag

szervezett hivatalnoki függelen rendszerén érzékeny csorbát ejt s hogy az az ügynek is kárára válik, könnyen átértethető.

A törvény ezen rendkívüli hiányán a miniszteri utasítás van hivatva segíteni. Valjon lehetséges-e ezen segíteni? Példával bizonyítom, hogy igen. A vezetésem alatt álló lepoglavai orsz. fegyintézetben, hol úgy a közvetítő intézetbe való áthelyezés, mint a feltételes szabadon-bocsátás több mint három év óta tényleg valósíttatik, a következő eljárás van honosítva :

A közvetítő intézetbe való áthelyezés tekintetében, az igazgató minden hónapban meghallgatja a házi tanácsnak vagyis az intézet összes tisztviselőinek véleményét, a nélkül hogy elhatározásában a szavazatok többségéhez kötve volna. S miért nem tartja magát ehhez kötöttnek? Mert gyakran észlelhető, hogy a házi tanácsnak azon tagja, ki jobban bírja a szó hatalmát, a többinek érveit kiforgatja, avagy a tagok többjét reábeszéléssel, jó szívékre való hivatkozással a maga véleményére tereli, sőt az is előfordul, hogy az alsóbb rangú hivatalnok a fellebb való iránti tekintetből véleményének kimondásánál himez-hámoz s az eldöntésnél azon indítványt tevőnek véleményére szavaz, kinek irányában előzékenységre véli magát kötelezettnek. E tárgyalásokról s egyáltalán a házi tanács mindennemű tárgyalásáról tehát hosszú évi tapasztalatom alapján azt tartom, „valeat, quantum valere potest“ azaz igen czélszerű és sok részben hasznos a hivatalnokok szóbeli előadásait, véleményük kifejtését meghallgatni, de valamely ügynek szavazat útján való eldöntését a házi tanácsra bízni megengedhetőnek nem tartanám, főleg azért sem, mert a fegyintézet olyan mint egy hadi hajó, melynek kormányzatánál a teljes felelősség egy ember vállán nyugszik. Ily szervezetnél a felelősségnélküliek szavazattöbbsége az egyedül felelős egyénre kötelező nem lehet.

A feltételes szabadon bocsátás kérdése tekintetében egy más eljárás van Lepoglaván gyakorlatban, mely tapasztalatom szerint a házi tanácsi tárgyalás előnyeit magában foglalja, a nélkül, hogy annak hátrányait is bírná. Az eljárás következő: a közvetítő intézetben levő fegyencz, ki a feltételes szabadon-bocsátás kedvezményét elnyerni óhajtja, megjelenik az irodában s kérését jegyzőkönyvbe véteti. Ezen jegyzőkönyv felszereltetvén az egyénre vonatkozó összes íratokkal, kiadatik írásbeli véleményezés végett először az őrpáncsnoknak, utóbb az illető irodatisztnek, kinek ressortjában a fegyencz foglalkozik, ezután sorjában a tanítónak, lelkésznek, orvosnak és gondnoknak; tehát a legalantibb hivatalnoknál kezdve mindeniknek felfelé, míg végre valamennyi írásbeli vélemény az igazgatóhoz kerül. E vélemények összeállítására 3 heti idő engedtetik. Bizonyíthatom, hogy mindenik hivatalnok a legnagyobb gond és lelkiismeretességgel igyekszik a kérdéses fegyenczet jellemezni s véleményét a pontos megfigyelés által nyert adatokkal indokolni. Elfogultságot igen ritkán s a fellebbvaló esetleges véleménye iránti tekintetet soha sem tapasztaltam, mert az alárendelt hivatalnok a fellebbvalónak véleményét nem is ismeri. Az így nyert bő anyag az igazgatóhoz kerülvén, ő a többi hivatalnok véleményére megjegyzéseit megtevén és saját véleményét külön is előadván, az összes irományokat a Bánhoz felterjeszti, ki a kérelmek tekintetében határoz.

Ezen rendkívül beható és csakugyan czélszerűnek bizonyult eljárásnak köszönhető, hogy a maig (1880. szeptember hó 27-ig) feltételesen szabadon bocsátott és kellően szigorú felügyelet alatt álló 270 fegyencz közül a feltételes szabadon bocsátás csak 5 egyénnél vonatott vissza, s hogy a közvetítő intézetből elbocsátott fegyenczek közül, három év lefolyása alatt újabb büntettet vagy vétséget egy egyén sem követett el.

Egy ehhez teljesen hasonló eljárás a magyar utasításban is honosítható lett volna oly módon, hogy az igazgatóknak kötelességükké tétetett volna az alaposan indokolt írásbeli véleményeket összegyűjteni s azokat a felügyelő bizottság ülésében előadni, s utóbb ezen írásbeli véleményeket eredetben a jegyzőkönyvhez csatolni. Ez által a tárgynak alapos megvilágítása csak nyert volna; az utasítás nem ellenkeznék a törvénnyel, sőt annak mulasztása az ügy érdekében kellően pótolva lenne.

Egy ilyen eljárás szükségét a miniszteri utasítás szerzője csakugyan érezte. Kitűnik ez a „feltételes szabadon bocsátásról“ szóló utasítás 4 pontjából, mely rendeli, hogy a fegyencznek kérelmét tartalmazó jegyzőkönyv az ellenőr, gondnok, lelkész és tanítóval közlendő.

Ezen intézkedés ellen a fennebb előadottak alapján azon kifogás tehető, hogy sokkal czélszerűbb lett volna, ha a véleményezés a hivatalnokok rangsorozata szerint nem felülről lefelé, hanem alulról felfelé kívántatott volna. Méltó megütközéssel fogadható azonban azon további intézkedés, hogy az előbb nevezett hivatalnokok véleménye csakis a „pártoló“ vagy „elutasító“ szónak bejegyzésére szoríttatik s az orvos csakis arról nyilatkozhatik, hogy „a folyamodónak egészségi állapota ez idő szerint milyen.“ Tehát: a kérdéses hivatalnokoknak jogukban áll ugyan véleményüket megmondani, de e véleményt indokolni nem szabad, sőt az orvos még véleményt sem mondhat. El nem képzelhető, hogy mivel véli igazolhatni az utasítás szerzője ezen szűkkeblű, s az intézmény céljával ellenkező rendelkezést. A felügyelő bizottságnak s főleg a miniszteriumnak érdekében állana, hogy minél több és minél bővebb anyagot nyerjen, melyből a fegyencz egyéniségét, viszonyait, magavise-

letét, hajlamait stb. stb. megismerhesse; a helyett azonban, hogy az ilyen adatok szolgáltatására hivatottak és képesítettektől ezen adatok leírását megkivánná, a három főhivatalnoknak bezárja szájukat s őket a feltételes szabadon bocsátás intézményének erkölcsi sikere iránt erőszakkal közönyössé teszi. Hogy ezen eljárás megbosszulja magát, ma már előre látható, sőt annál biztosabban, mert a miniszterium többi intézkedései is a lehető legczélszerűtlenebbek.

Így: „a felügyelő bizottságokról“ szóló utasítás 1. pontja ezen bizottságok feladatául kijelöli ugyan, „hogy a büntető rendszer *erkölcsi hatását a letartóztatott egyéneken megfigyeljék*,“ de ezen feladat valószínűsítésére módot és alkalmat nem nyújt. (Ezen hiánynak következményei a felügyelő bizottságnak a váczki ker. börtönben tartott első ülésében azonnal kitűntek. Lásd a „fegyintézeti Értesítő“ 1880 október havi számában foglalt tudósítást ezen ülés folyamáról.)

Az 5-ik pont utasítása szerint ugyanis a felügyelő bizottság tagjai az országos intézetekben — hol épen legtöbb dolguk van — csak minden második hóban jelennek meg s arra sincsenek kötelezve, hogy a kérelmező fegyenczeket személyesen megismerjék, vagy bár személyesen meghallgassák, de azon alig igazolható sietségre igen, hogy minden elejükbe terjesztett ügyben még azon ülés folyamán, melyben az ügy bejelentetett, érdemleges határozatot hozni, illetőleg javaslatukat az igazságügy-miniszternek megtenni tartoznak. (9. §.) (A váczki kerületi börtönben a bizottság első ülése alatt 34 folyamodvány intéztetett el érdemlegesen.)

Az eddig előadottakból világos, hogy a felügyelő bizottságok működésének lényege nem a személyes tapasztaláson, avagy a kellő tanulmányozáson, hanem az igazgató előadásán nyugszik; a felügyelő bizottság ülésezése csak a colorariumot képezi, melyben az igaz-

gató akarata ünnepélyes szentesítést nyer. Igen ritka esetekben lesz és lehet ez másként.

E sorok íróját alig lehet azzal vádolni, hogy ő az igazgatói hatáskör megszorítását czélozza, avagy hogy ő tendentiosus előítélettel van az igazgatók eljárása tekintetében; hisz ő maga is több mint 11 év óta fegyintézeti igazgató; de éppen azért, mert az igazgatók eljárását ismeri, mert tudja, hogy a fegyintézeti igazgató is gyarló ember, mert tudja, hogy mily könnyen csalódhatik az igazgató a fegyenczek javulási fokának megítélésénél s végül mert a feltételes szabadon bocsátás intézményének a fegyenczekre s a társadalomra való áldásos fejlődését s jótékony hatását az igazgatói hatalomkör látszólagos csorbításánál többre becsüli, ép azért beszél úgy, a mint itt leírta s ismételve kijelenti, hogy a fegyenczek feltételes szabadon-bocsátását czélzó ajánlatoknál, addig míg ezek a ministeri utasítás szabályai értelmében lesznek tárgyalva, igen sok és a közbiztonságot veszélyeztető tévedés fog előfordulni. Rendkívül sajnálandó, hogy e szép és áldásos intézmény értéke ily módon tétetik Magyarországon kockára!

Még egy megjegyzést kell e témánál tenni. A büntető törvény 43. §. mely a felügyelő bizottságról szól, még a következőt is rendeli: „Határozathozatalnál, a mely a járásbírósi fogházban letartóztatott ifjú egyénnek javító házba szállítását tárgyalja, az illető járásbíró is meghallgatandó.“ A miniszteri utasítás 12 pontja a törvény ezen szakaszának azon magyarázatot adja, hogy a járásbíró e kérdés felől írásban tesz közlést a királyi ügyésznek s ezen utóbbi referálja az ügyet a felügyelő bizottság ülésében. Alig hihető, hogy azon járásbíró, kinek kedve van a vezetése alatt álló fogházban letartóztatott egyénnek ügyét a felügyelő bizottságban személyesen előadni, — különösen ha a bizottság működésének színhelyén lakik, — a ministeri utasításnak ezen rendelkezése által gátolva érezné ma-

gát a felügyelő bizottság ülésében megjelenni s ott a törvény által neki világosan megadott előadási jogot tényleg is gyakorolni. Ezen utasítás érvénye tehát csak a járásbíró tetszésétől van függővé téve.

V.

Feltételes szabadon-bocsátás.

A feltételes szabadon bocsátás intézményét rendező ministeri utasítás 17 pontból áll.

Mindjárt a második pontban azon határozatra bukkantunk, hogy azon elítéltnak kérelme, ki letartóztatási ideje alatt valamely fegyelmi kihágást követett el, ezen kihágásnak elkövetésétől számított egy éven belül, minden további tárgyalás nélkül, a letartóztatási hely előljárója által hivatalból visszautasítandó.

Ezen megszorítás a büntető-törvény paragrafuszaiban jogalapra nem talál s az sem olvasható ki a törvényből, hogy valamely a feltételes szabadon bocsátásnak kérésére jogosított elítéltet, a büntető intézetnek előljárója saját hatalmából a kérelmezési jog gyakorlától elűthessen. Ily szabály által a legnagyobb önkényre a legtágasabb alkalom nyittatik. Nincs olyan jó viseletű egyén, ki fegyelmi kihágásban bűnösnek ne tállatnék, ha az illető előljáró, vagy valamelyik hivatalnok ezt okvetlenül akarja. Az iskolában való figyelmetlenség, egy paraszt és tapintatlan örnek gorombasága által provokált feleslés, a munka-anyagnak elrontása s több más ilyen csekélység, esetleg fegyelmi vét séggé minősíthető s ilyenekért a különben jóra való javult egyén, a feltételes szabadon bocsátás iránti kérelmének még előadásától is kizárandó!? Ez nem egyezik meg a törvény szellemével s hasonló rendelkezésnek mása Európa szerte nem található.

Hogy e részt úgy a tudomány mint a gyakorlatban a magyar utasításban foglalt határozványnyal ellenkező felfogás uralg, a már előbb idézett porosz és bajor utasítások 3. §-ával igazolható. A kérdéses cikk így szól: „Azon egyedüli körülményre, hogy az egyén a büntető intézetben fegyelmi megrovásra okot nem adott, az elbocsátási javaslat soha sem alapítandó. Másrészt azon körülmény, hogy az egyén a büntető intézetben hébe-korba csekélyebb fegyelmi kihágásokat követett el, a mennyiben ezek nem rossz akaratból származtak, ha különben az egyénnek magatartása megfelelő, az elbocsátási javaslat megtevését nem zárja ki feltétlenül.“

Csakugyan kívánatos lett volna a feltételes szabadon bocsátásra vonatkozó utasítás fogalmazásának megkezdése előtt, a hason tárgyú külföldi szabályrendeletek tanulmányozása. Ez esetben az illető hivatalnok bizonyára felvette volna a bajor szabályrendelet 4 pontját, mely következően hangzik: „A büntető intézetben tanusított magaviseleten kívül, azon viszonyok is tekintetbe veendők, melyekbe az egyén az elbocsátás után kerül; különösen megfontolandó, vajlon azon helyen, hol a feltételesen szabadon bocsátott egyén lakni szándékozik, lehet-e kilátás arra, hogy menedékhelyet találjon s becsületes keresetet nyerjen. Az igazgatók kötelezve vannak maguknak a kérdéses viszonyokról előlegesen értesülést szerezni s ily czélból az illetékes rendőri vagy községi hatósággal, egyesületekkel vagy magán személyekkel idejekorán érintkezésbe lépnek.

Ha a viszonyok, melyekbe az elbocsátandó kerülne, olyanok lennének, hogy tartani lehetne attól, miszerint az elbocsátandót a bűn útjára vissza terelnék, avagy rendetlen életmódra vezetnék, ez esetben az egyénnek feltételes szabadon-bocsátása nem ajánlandó.“

Hasonló rendelkezés a magyar utasításban — fájdalom — nem foglaltatik.

Sok félreértésre fog az utasítás 5 pontja alkalmat

adni, melynek homályosan fogalmazott szövege következően rendelkezik: „A bűnösség fokának vagy a bírói büntetés mértékének, úgyszintén az elítélre vagyoni viszonyaiból háramló előnyöknek vagy hátrányoknak mérlegelése, nem képezheti a (feltételes szabadon bocsátásra czélzó) javaslat alapját.“ Ha miniszteri utasítás ezen kitételekkel azt akarná értetni, hogy a felügyelő bizottság az egyénre kimért büntetésnek a tettehez, a személy viszonyaihoz és teljese egyéniségéhez arányuló súlyát, a mint az a büntetés végrehajtásának folyamán jelentkezik, ne mérlegelje; ha azt akarná rendelni, hogy a felügyelő bizottság az egyénnek szabadságvesztése által vagyoniában és családja anyagi viszonyaiban beállott változásokat, az egyén magaviselete, javulási foka és jövőbeni kilátásaival, tisztességes megélhetése körüli reményeivel combinatióba ne vegye: ez esetben vajmi gyengén lenne indokolható ezen rendelkezés, mert mind ezen kérdések az individualizálás elvével — a mi pedig a büntetések fokozatos végrehajtásának alapját képezi szoros összefüggésben állnak. De igen gyakran jöhet a bizottság még azon helyzetbe is, hogy a bűnösség fokát is számításba vegye. Mondok erre egy példát. A vezetésem alatt álló intézetben egy egyén életfogytiglani fegyházbüntetésre van elítélve. Eretlen fiatal ember korában családi kihágásért pár heti fogsággal volt büntetve. Ezelőtt 16 évvel bankót hamisított. Irni nem tudott, s így rajzolni is rendkívül gyarlón. Egy rézművestől vásárolt lapokra rózsákat csinált; ezeket veres festékkel bemázolta s 1 ft nagyságú papirokra rányomta. A bankónak azon helyeire, hol a szöveg fordul elő, vastagabb s vékonyabb huzásokat karczott; a víznyomatot megfagyasztott s meghegyezett kecske faggyúval állította elő. Az okozott kár néhány száz forintot tesz ki; a törvényszék az ítélet indokaiban felemlíti, hogy írni-olvasni tudó embert ezen hamisítványokkal megcsalni nem lehet s mégis — — — ezen ember mindhárom bí-

róság által életfogytiglani fegyházbüntetésre lett ítélve. Az illavai fegyintézet igazgatósága, honnan ezen embert átvettem, szintén ismeri az esetet. Sem az illavai, sem a lepoglavai fegyintézet igazgatósága nem birt számára kegyelmet kieszközölni, mert fegyelmileg többször volt büntetve s mert ötször kísérlett szökést. Valjon ha ezen ember feltételes szabadon bocsátásért folyamodik, a felügyelő bizottság nem fogja-e a bűnösség fokának s ezzel a tudomány s a törvény mai rendelkezése szerint arányban nem álló büntetés súlyosságának tekintetbe vételét ajánlani, főleg ha alapos reményt táplálhat az iránt, hogy ezen egyén a bűn útjára többé nem vete-medik? (Az új büntető törvény pénz és közhitel papir hamisításra életfogytiglani fegyházbüntetést nem ismer.)

A ministeri utasítás ezen tétele főleg ily szövegezésben annyifélekép magyarázható, hogy e miatt legczélszerűbb lett volna azt egészen kihagyni, hisz amugy is mindenki tudja, hogy a bírói ítélet szent és sérthetetlen; e tételt ily módon körülírni nem szükséges.

A feltételes szabadon bocsátás engedélyezése iránti kérelmek a m. kir. igazságügyminiszteriumnál háromféle elintézkést nyerhetnek és pedig: vagy teljesítetik a kérelem, vagy *egyszerűen* elutasítatik, vagy pedig csak *egyelőre* utasítatik el.

Az „egyelőre“ elutasított egyén az utasítás 8 §. értelmében, a büntetés hétnyolczad részének, illetőleg az életfogytiglani fegyházra ítelt újabb két évnek elteltével, egyszer ismételheti kérelmét; a másodszori ismétlést úgyszintén az „egyszerűen“ elutasított kérelemnek első ismétlését csak is az igazságügyminiszteriumnak a letartatóztatási helyek megvizsgálására kiküldött biztosa (törvényszéki fogházakban a kir. főügyész) engedheti meg.

Hasonló megszorítást a feltételes szabadon bocsátást más országokban szabályozó rendeletekben még nem ismerünk. Egy törvény s így a magyar büntető-törvény

sem tartalmaz intézkedést, hogy az elítélt hány ízben kérhesse a feltételes szabadon bocsátást. A törvény egyszerűen megadja az elítéltek bizonyos sorozatának a jogot, hogy a törvény kedvezményének alkalmazását kérhessék, a nélkül hogy a kormányt a kérés teljesítésére köteleznék. Miután a törvény az elítéltek ezen bizonyos sorozatánál megszorító rendelkezést nem ismer, a kormányok egyike sem érezte magát jogösultnak, a törvényhozó hatalmát a maga részére igénybe venni. A túlságos gyakran s bár remény nélkül, de tolaakodóan folyaodó elítélt irányában mindenütt úgy járnak el, hogy folyaodását válaszra nem méltatván, „ad acta“ teszik. Egyre megy ugyan a dolog, de ezen eljárás formailag helyesebb, mert a törvénymagyarázás iránti jogi szabályokkal ellentétbe nem áll.

Nem tartható továbbá sem czélszerűnek, sem a törvényvel megegyezőnek, a ministeri utasítás azon további rendelkezése, hogy az elítéltnak a feltételes szabadon bocsátás iránt másod ízben előadott kérelme *„csak azon esetben mutatandó be a felügyelőbizottságnak, ha ez az első tárgyalás alkalmával elutasító véleányt adott.“* A törvény ugyanis kimondja, hogy a feltételes szabadon bocsátás csakis a felügyelőbizottság ajánlatára engedélyezhető. Miután a minister az elutasító határozatot nem indokolja, azon eset is gyakran fog előfordulni, hogy a minister azért nem engedélyezi a feltételes szabadon bocsátást, mert a felügyelő bizottság ajánlata lényeges körülmények felsorolásával oly gyengén volt támogatva, hogy abból ő az egyén megjavultsága tekintetében magának elégséges megnyugvást nem szerzett.

A felügyelő bizottság meghallgatása nélkül történő másodszori előterjesztés megfosztja e bizottságot azon jog- és lehetőségtől, hogy a véleány indokolását jobban kidolgozza; az egyén körülményei felől újabban felmerült adatokat felemlítse, szóval: hogy esetleg hiányos véleányének kiegészítésére valamit tehessen.

Ezen intézkedés által eleget látszik ugyan tenni a ministeri utasítás a törvény betűinek, de nem a törvény intentiójának, mely azt kívánja, hogy a feltételes szabadon-bocsátás engedélyezésénél a fő nyomaték a felügyelőbizottság ajánlatára fektetessék.

Előre látható végül, hogy ezen mellőzés a felügyelőbizottság tagjait igen sok esetben sérteni s terhes hivatásuk teljesítése iránt kedvetlenné fogja tenni, mert közel áll azon kifakadás, hogy „im, a mi javaslatunkra a minister nem hajlott, míg az igazgató által utólag felterjesztett és saját tetszése szerint indokolt javaslat nagyobb kegyelemre talált.” Meglehet, hogy az ilyen kifakadások igen sok esetben igazolatlanok lesznek, de ha már a törvény a felügyelő bizottságok közreműködését kötelezővé tette, számítanunk kell az emberi érzésekkel s mellőzendő volna minden olyan intézkedés, mely előre láthatóan az intézménynek nem hasznára, hanem csak kárára fog válni.

Alapos megbeszélést érdemel az utasítás 14. pontja, mely két igen fontos rendelkezést tartalmaz.

Az első rendelkezés azt mondja, hogy „a föltételes szabadságra bocsátott egyén összes magán jogainak gyakorlásába lép.”

Hogy ezen rendelkezés cum grano salis értetendő, elégséges a büntető-törvény 58 §-ra hivatkoznom, mely határozottan mondja, hogy még a szülő is, a gyermekei fölötti gyámság, illetőleg gondnokság átvételében mindaddig, míg a szabadságvesztés-büntetést *ki nem állotta*, gátolva van. Kétségtelen tehát, hogy a miniszteri utasítás ezen rendelkezése, ily tágas szövegezésében, téves.

Meglepőnek mondható ezen cikknek második rendelkezése, melyben kijelentetik, hogy a feltételesen szabadon bocsátott egyén „*védkötelezettségét is teljesítheti.*

Meglepő ezen kérdés azért, mert eddig soha sem jutott senkinek eszébe e tárgyból kérdést csinálni. A

börtönügyi irodalomnak ezerekre menő köteteiben egy sor nyomtatás sem fordítottatott ily eshetőség megbeszélésére.

A magyar utasítás szerzője volt az első, ki okot adott e kérdésnek itt megkezdett s valószínűleg tovább folytatandó irodalmi tárgyalására.

Elolvasván a ministeri utasítást, valóban meg-hökkentem a fenn idézett rendelkezésen. Nem akarván egyedül saját ítéletemben bízni, néhány a büntető jog és börtönügy terén a legnagyobb tekintélynek örvendő szakemberrel közlém a kérdést. Álljanak itt a válaszok. (A levelek eredeti szövegét a mellékletben veszi az olvasó).

Dr. Berner Albert a berlini híres jogtanár, folyó évi october hó 11-én Charlottenburgból keltezett levelében, a magyar miniszteri utasítás rendelkezését helyesli. A feltételes szabadon bocsátás — úgy mond — nem részesítheti az elbocsátottat oly kedvezményben, melyent fedhetlen polgártársai nem élveznek. Ha az illetékes hatóság megbízik a feltételesen szabadon bocsátott egyénben, s őt a védkötelezettség teljesítésére minősítettnek tartja, a feltételesen elbocsátott egyén semmi olyan joggal nem bír, mely őt ez alól mentesíthetné. Ezen felül a katonai fegyelem igen sok esetben a börtön szigora és a szabad élet közt igen jótékonyan ható átmenetet fog képezni.

Brusa Emilio turini egyetemi tanár *Dr. Pols M.* utrecht-i egyetemi tanárral (előbb a hollandi hadsereg s a hadi tengerészet ügyésze) egyetértésben adott s folyó évi október hó 29-ről kelt véleményében két szempontból kívánja a kérdést megbíráltatni. Jogi szempontból, a bíróilag kimondott szabadságvesztést „force majeure“-nek tekinti, mely az egyént a katonai kötelezettség teljesítésében gátolja. Azon percztől, melyben az egyén szabadon mozoghat, a „force majeure“ megszűnik és semmi lényeges ok fenn nem forog, mely az incompatibilitást igazolhatná.

Más kérdés, valjon a katonai politika szempontjából megfelel e a hadsereg érdekeinek, hogy tagjai közé feltételesen elbocsátott fegyenczek is felvétessenek. E részben a kérdés megbírálását másokra bízza. Czélszerűségi szempontból, a feltételes szabadon bocsátás intézményének kitiüntetését látná abban, ha az ily módon elbocsátott egyének a hadsereg kötelékébe felvételnek.

Wahlberg Emil tudor, a büntető jog tanára a bécsi egyetemen, folyó évi október hó 9-ről kelt soraiban hangsúlyozza, hogy a feltételes szabadonbocsátás nem kegyelmi tény, hanem a büntetésnek folytatólagos tartama, csakhogy enyhébb alakban. A mennyiben magyar törvény szerint a bűnfenyítő úton elítélt egyének a hadseregben s a haditengerészetben való szolgálatból ki vannak zárva, annyiban e szabály a feltételesen szabadon bocsátott elítéltekre is alkalmazandó.

A nevezett tanár azonban eltekintve a törvény rendelkezésétől, czélszerűségi szempontból megengedhetőnek vélné, hogy a feltételes szabadon bocsátott egyének az időszakonkénti fegyvergyakorlatokra, úgyszintén az ellenőrzési szemlére beszóllíttathassanak, főleg azért, mert a feltételes szabadonbocsátás az erkölcsi erőnek megpróbáltatását czélozza, s az erkölcsi erő jelenléte a katonai szolgálat közben legjobban igazolható.

d'Alinge Jenő kormányzéki titkos tanácsos s a zwickau-i (Szászország) fegyintézet igazgatója, ki a feltételes szabadonbocsátást az 1862-ik év óta, előbb királyi rendelet, utóbb a német birodalmi törvény alapján tényleg alkalmazza, folyó évi október hó 18-ről kelt véleményében főleg a német birodalmi törvények szempontjából tárgyalja a kérdést, és pedig:

Az 1874-ik ápril 2-ről kelt Reichsmilitärgesetz 18. §. rendeli, hogy az olyan katonajelöltek, kik valamely büntetendő cselekményt követtek el, mely fegy-

házzal, vagy a polgári becsület-jogok elvesztésével büntethető, avagy melyre egy hat hétnél hosszabb időre terjedő szabadságvesztés vagy ennek megfelelő pénzbüntetés van a törvény által kilátásba helyezve: a vizsgálat megszüntetése, illetőleg a büntetés kitöltése, vagy annak elengedése előtt, a hadseregbe be nem sorozhatók.

Másrészt: a német birodalmi büntető perrendtartás 481. §. azon okok közt, melyek a büntetés végrehajtását megszakítják vagy elhalasztják, a katonai kötelesség teljesítését ily ok gyanánt fel nem említi.

Végül: a feltételes szabadonbocsátás tekintetében a büntető törvény 26. §. kifejezetten rendeli, hogy a meghatározott büntetési idő leteltével a szabadságvesztés-büntetés csak akkor tekintetik kitöltöttnek, ha ezen idő alatt a feltételes szabadon-bocsátás vissza nem vonatott.

Ezekből következik: hogy az elítélt egyén a feltételes szabadon-bocsátás ideje alatt, mely szintén büntetési idő, a hadseregbe fel nem vehető s ha már felvett volt, de valamely polgári bíróság által bűnfenyítő úton elítéltett, a büntetésnek teljes kitöltése előtt katonai szolgálatot szintén nem tehet.

A törvényes akadályokon kívül d'Alinge Jenő a feltételes szabadon-bocsátás intézményével a katonai szolgálat megengedését összeférőnek sem tartja, mert ezen intézmény az elbocsátott egyéneknek a polgári életben való rehabilitációját célozza.

A legkimerítőbben nyilatkozik a kérdésről *Dr. Ullmann Emanuel* insbrucki egyetemi tanár, folyó évi október hó 23-ról kelt véleményezésének eszmemenete következő:

A feltételes szabadonbocsátás az elítélt egyénnek a büntető hatóságokhoz illetőleg az állambüntető hatalmához való jogi viszonyában változást nem okoz. E viszony egyedül a büntetés kiállása által szűnik meg. Csak a büntetési idő leteltével válik bizonyossá, hogy valjon azon feltételek, melyek alatt a törvénynek ked-

vezménye engedélyeztetett, teljesültek-e. A büntetés tehát kiállottnak csak is a büntetési idő leteltével tekinthető. Bármennyire könnyíttessék is az elítélt egyének helyzete a feltételes szabadonbocsátás által, mégis első tekintetre szembe ötlík azon rendkívüli különbség, melyet az egyén a polgári állás tekintetében, a büntetés kitöltése napjáig s melyet ezen idő után élvez.

Ha a védkötelességet nem csak polgári jognak, hanem absolute kierőszakolható kötelességnek tekintjük, mégis kérdéses, vajlon a katonai hivatás tekintélye fegyenczeknek részvéte által nem szenved-e csorbát? Ezen felül igen közel áll a lehetőség, hogy a fegyencz a büntető justícia által neki engedélyezett kedvezményt, egy általa talán odiosusnak tartott kötelesség lerovására használja.

Úgy látszik továbbá, hogy a védkötelesség teljesítésének megengedése, a feltételes szabadonbocsátás intézményének alapeszméjével s céljával is ellentétben áll. Feltételesen elbocsátjuk a fegyenczet azért, hogy őt egy rendes s a törvény kívánalmainak megfelelő életmódba visszavezessük s arra alkalmassá tegyük. Saját erejükkel s másoknak támogatásával bizonyítékot kell hogy szolgáltassanak, hogy azon viszonyok közt és azon élethivatás körében, melybe elbocsáttatásuk után visszatérnek, birnak-e a büntetttre vezető indokok irányában kellő ellentállási erővel. A katonai szolgálat szoros fegyelme megóvhatja talán a feltételesen elbocsátott egyént a visszaeséstől, de ezen esetben hiányozni fog a bizonyosság, hogy vajlon azon feltételek, melyeknek megtartása esetére az elbocsáttatás engedélyeztetett, csakugyan teljesítették volna-e, ha az egyén a katonai fegyelem szigorú járszalaga nélkül, a rendőri felügyelet mellett csakis saját erkölcsi erejére leendett utalva.

De végül: a katonai szolgálat teljesítésének megengedése esetén, egész sora merül fel a gyakorlati nehézségeknek. Mi történjék a rendőri felügyelettel? A

katonai hatóságokra bizassék-e ez, avagy képzelhető-e a katonai subordinatio mellett még polgári felügyelet? Valjon katonai fegyelmi vétségek s esetleg melyek birjanak azon hatályal, hogy miattuk a feltételes szabadonbocsátás visszavonassék? A polgári, avagy a katonai hatóság döntsön ily esetekben? Csekélységek miatt a feltételes szabadonbocsátás visszavonása nincs indokolva, ámde a katonai szabályok még a legcsekélyebb vétségnek is szigorú büntetését kívánják! Azonfelül a katonai fegyelem legnagyobb része teljesen arbitrarius alapokon nyugszik! — Miként szabályoztatnának továbbá az ilyen katonák előléptetési viszonyai? Valjon az elítélt egyének ép oly módon részesülhetnének előléptetésben, mint feddetlen bajtársaik; avagy jogosítva van-e az államhatalom kimondani, hogy az ilyen személyek az előléptetésből ki vannak zárva? Egy ily határozat a büntető ítéletben jogalapra nem találna s teljesen igazolatlan mellékbüntetés lenne! Mind ezen okok alapján Ullmann tanár a feltételes szabadonbocsátás intézményét a védkötelezettség teljesítésének megengedésével, vagy az arra való kötelezés kimondásával megegyezőnek *nem tartja*.

E kitünő szakvélemények után számomra kevés mondani való marad; legfellebb még constatálhatom, hogy a véderőről szóló 1868: XL. t. cz. 20. §-nak 2-ik alineája így szól: „A hadseregbe (hadi tengerészetbe) való önkéntes belépésből kizárván azok, a kik valamely bűnvádi elmarasztalás folytán nincsenek polgári jogaik teljes élvezetében.“ A miniszteri utasítás maga sem mondja, hogy a feltételesen szabadonbocsátott elítéltek *polgári* jogaik teljes élvezetébe beléphetnének; ergo az ily egyének büntetésük teljes kiállásáig még saját akaratuk mellett sem teljesíthetik védkötelezettségüket, illetőleg: katonának önkénytelen be nem állhatnak; ergo: a ministeri utasítás szoros szószerinti értelmében a fennidézett törvénnyel ellen-

kezik. Ezen eseten kívül arról lehetne még szó, hogy valjon a szabadságolt katonák mint polgári bíróság által büntető úton elítélt egyének, a feltételes szabadon-bocsátás ideje alatt saját önkényes ajánlkozásuk avagy hivatalból történt beszólításuk folytán a védkötelezettség teljesítésére bocsáthatók-e s végül: hogy valjon polgári egyének a feltételes szabadon-bocsátás ideje alatt a katonasághoz besorozhatók s tényleges szolgálatban azonnal megtarthatók-e. Ezen esetekben az igazságügyminiszterium utasítása — quo ad factum — alkalmazható lenne, ha ugyan egyrészt a m. kir. igazságügyminiszter s másrészt a közös hadügyminiszter illetőleg a m. kir. honvédelmi miniszter közt e részben megegyezés jött volna létre. Ily megegyezésről s a kérdésnek részletes szabályozásáról úgy a bírói mint a közigazgatási hatóságok, valamint a katonai hatóságok is, ez ideig bizonyára értesültek volna. Ez azonban nem történt, s a részletesen közölt ellenérvek alapján, a katonai hatóságok belátásától reményljük, hogy történni sem fog, annál kevésbé, mert a legfőbb katonai hatóságok arra is kell hogy gondoljanak, hogy háború esetén talán a németországi hadsereggel is szövetkezhetünk, azon hadsereggel, mely tagjai közt feltételesen szabadon-bocsátott fegyenczeket nem tűr. Valjon a hadsereg becsülete megengedné-e, hogy a szövetséges sereg katonája a mi hadseregünk egyik vagy másik tagját lenézzé? Ezen nemzetközi szempont háttérbe nem szorítható.

Elmondhatjuk tehát, hogy a ministeri utasításnak ezen rendelkezése ellenkezik a törvénnyel, ellenkezik a büntetések természetéről való jogi felfogással, a feltételes szabadon-bocsátás intézményének természete és céljával, a célszerűséggel, a hadseregnek saját tekintélye s méltóságától táplált önérzetével s mindezeken felül: absolute ki nem vihető!

Rendkívül felületesen van az utasításnak 15 pontja

is fogalmazva. Ezen cikkben a feltételes szabadonbocsátás visszavonásának módja s feltételei lennének szabályozandók. A büntető törvény 50. §. azt rendeli, hogy az igazságügyminiszter a feltételes szabadonbocsátást visszavonhatja, ha az illető egyének, a tartózkodási hely, a magaviselet és életmód tekintetében részükre megállapított külön rendőri szabályokat megszegik. A törvény ezen cikkének kiegészítését az utasítás 11-ik pontjában találjuk, hol például a magaviselet tekintetében rendeltetik, hogy a feltételesen elbocsátott egyének „a rendetlen vagy henye életmódtól szigorúan óvakodni kötelesek.” Így hangzik tehát a megtartandó szabály s ím az utasítás 15. §. szerint a feltételes szabadonbocsátás még „a megrovást érdemlő viselet” esetén is visszavonható. — Tegyük például, hogy a feltételesen szabadonbocsátott egyén családjában lakodalom vagy keresztelés fordul elő, s az egyén, ki a fogság tartama alatt a bortól amúgy is elszokott, otthon, családi körében s a nélkül, hogy valakinél botrányt okozott volna, leissza magát. A részegség erkölcsi szempontból bizonyára megrovást érdemel, de vajon egy ilyen csakis a finom érzelmet sértő s talán véletlenül bekövetkezett csekélység miatt a feltételes szabadonbocsátás visszavonható legyen? Feltételezzük, hogy a m. kir. igazságügyminiszter ily esetben nem fogja visszavenni a feltételes szabadonbocsátást, de vajon megakadályozhatja-e, hogy az illető alantas közigazgatási tisztviselő, vagy községi előljáró az egyént azon czélból, hogy reá avagy a fellebbvaló hatóságokra pressiót gyakoroljon, a büntető törvény 51. §-ében említett „sürgős eset” czime alatt rögtön be ne zárassa? Hogy mily esetekre használtassék a „sürgösség” fogalma, arról némi utasítást vagy magyarázatot a ministeri rendeletben vártunk volna, de miután még útmutató sincs erről, az is megtörténhetik, hogy a fennírt ok miatt megrovást érdemlő egyén, ki otthon

kialudta volna magát, kellő lármával és feltűnéssel azonnal bezáratik, levén a dolog sürgős, miután néhány óra múlva az egyén már nem lenne részeg.

Igen szükséges, jótékony és hasznos dolog a rendőri felügyelet, de ezen intézmény mindig úgy rendeztessék s oly korlátok közt tartassék, hogy önkénnyé, czéltalan zaklatássá ne váljék. A miniszteri utasítás jelenlegi szövegezése e veszély elhárítására nem tesz semmit s a feltételelesen szabadon-bocsátott egyén a legalantasabb hatóságok önkénykedésére van bízva. Hogy miként van a rendőri felügyelet szervezve Irlandban, Angliában, s a német államokban, hol a feltételes szabadon-bocsátás szintén honosítva van, arról a magyar miniszteri utasítás készítője, mint munkájából látjuk, nem szerzett értesülést.

Rövid szavakba még egyszer összefoglalva bírálattunkat, kifejezést kell adnunk azon elvitázhatlan ténynek, hogy a kibocsátott miniszteri utasítások a börtönügyi tudomány mai fejlettségének színvonalán nem állanak; a törvény által kilátásba vett büntetési rendszer valószínűsítésére nem alkalmasok, sőt több lényeges pontban a törvény világos rendelkezésével ellenkeznek. Ezen szabályok mellett, a feltételes szabadon-bocsátás intézményének áldásos, de csak megnyugtató eredményét is várni nem lehet, s a börtönügy általában, a hozzá kötött szép reményeknek megfelelni, kellő fejlődésnek indulni nem fog. Két-három év elég lesz, e kedvezőtlen jóslatunk igazolására. Kötelességünkben állott ezt előre megmondani, a nevezetesebb hiányok és a tévedések nagy számára ma már rámutatni, hogy ne keresse majd a kormányzat másutt a hibát, hanem ott a hol gyökerezik:

a jelenleg megbeszélte utasítások czélszerűtlenségében s a börtönügyi főkormányzat szakavatottságának hiányában!

MELLÉKLET.

Külföldi szaktudósok véleménye azon kérdés felől, valjon megengedhetö-e, hogy feltételesen szabadon bocsátott elítéltek a büntetés teljes kiállása előtt védkötelezettségüket teljesíthessék.

Tauffer Emilhez intézett levelek.

I.

Dr. Berner Albert titkos tanácsos, berlini egyetemi tanár levele.

Charlottenburg 11, 10; 1880.

In Ihrem geehrten Schreiben vom 6. d. M. legen Sie mir die Frage vor, ob ein bedingt Entlassener, solange seine Strafzeit nicht beendet ist, zur Erfüllung seiner Wehrpflicht einberufen werden dürfe.

Diese Frage ist nach meiner Ansicht zu bejahen. Die bedingte Freilassung kann doch dem Entlassenen nicht Vorrechte vor seinen unbestraften Mitbürgern verschaffen. Sie ist nichts als ein Versuch, ob der Verurtheilte schon seinen freien Mitbürgern gleichgestellt werden könne. Sie rechtfertigt wohl gewisse Vorsichtsmassregeln von Seiten der Behörden, raubt aber denselben keine Befugniss, welche sie gegenüber allen anderen Staatsangehörigen ausüben dürfen. Wenn die zuständige Behörde zu den bedingt freigelassenen das Vertrauen hat, dass dieselben zur Erfüllung ihrer Wehrpflicht verwendet werden können, so steht der Heranziehung zum Militärdienste keinesfalls ein Recht der bedingt Freigelassenen entgegen.

In vielen Fällen wird sogar die militärische Disziplin sich als Übergangsmassregel zwischen der Gefängnisdisziplin und der unbedingten Freiheit empfehlen.

Mit vorzüglicher Hochachtung etc.

Berner.

II.

Dr. Brusa Emil turini egyetemi tanár levele.

Turin, 29. octobre 1880.

La question si le libéré provisoire peut être appelé à remplir son devoir militaire, se présente sous deux aspects; l'un de droit politique militaire, qui n'est pas de mon ressort, l'autre de droit pénal.

Sous ce second point de vue, il parait bien clair, que si le condamné n'accomplit pas son devoir avant sa libération, c'est qu'il se trouve encore sous les verroux et qu'il est par conséquent retenu par force majeure. Mr. le prof. Pols d'Utrecht, que j'ai interrogé expressément, pense de la sorte. Du moment, dit-il, que le condamné peut se mouvoir librement, cette force majeure ceste. Il n'y a aucune raison pour considérer la simple qualité de condamné comme étant absolument incompatible avec celle de soldat.

On pourrait élever une objection. La libération révocable donne-t elle au condamné toute cette liberté d'action que la loi pénale doit avoir en vue pour juger de l'aptitude du condamné à bien se conduire au milieu des tentations qu'on peut rencontrer dans la société commune? La période finale de la peine qu'il passe en état de libéré provisoire n'est elle pas une épreuve pour servir comme garantie sociale?

Il s'agit donc de voir si la discipline militaire, ôtant une partie de liberté personnelle, crée ou non un obstacle, pour le libéré provisoire, à faire complètement son épreuve.

Cela ne parrait nullement démontrable, et moins cencore lorsque le militaire n'a d'autres obligations que les instructions périodique (de six semaines), ou bien les réunions pour le contrôle. N'oublions pas du reste, que la situation du libéré placé dans une maison de patronage ne diffère pas trop, sous ce rapport, de celle du libéré militaire à la caserne.

Autre chose c'est évidemment la question politique. Est-il bon ou convenable, dans l'intérêt de l'armée, de permettre aux libérés par „tiket of leawe“ d'accomplir leurs devoirs militaires?

En général j'inclinerai avec mon collègue Pols à répondre affirmativement. Ce serait la une preuve d'estime donné à notre libération conditionnelle de la part des militaires. Mais ce n'est pas une question de droit pénal.

Agréé etc . . .

E. Brusa.

III.

Dr. Wahlberg Emil udvari tanácsos s bécsi egyetemi tanár levele.

Wien, 9. Oktober 1880.

Ich beurtheile die Urlaubszeit als fortdauernde, wenn gleich wenig beschränkte Strafzeit, die bedingte Entlassung des Sträflings in Bedacht ihrer Widerruflichkeit als einen Akt der Strafvormundschaft in der Form einer Modifikation der Strafvollstreckung, nichtsweniger als einen Gnadenakt. Meine schon 1864 in der Strafjustiz-Kommission im Ministerium geltend gemachte Auffassung, wurde von dem damaligen Referenten Baron v. Hye angefochten.

Insofern nun nach ung. Gesetzen, Sträflinge von der „aktiven Dienstleistung bei der Armee oder Marine“ ausgeschlossen sind, kann wohl eine solche bei den auf Urlaub gestellten Sträflingen nicht gutgeheissen werden. Immerhin trüge ich keine Bedenken, die bedingt entlassenen Sträflinge „zur periodischen Waffenübung und Kontrollversammlung“ einberufen zu lassen, zumal die Institution der bedingten Entlassung bezweckt, dass der Entlassene auf der Übergangsstufe von dem vollen Strafdrucke zur vollen Freiheit, sich in dem Gebrauche der Freiheit üben, durch legales Verhalten und eine ehrliche Beschäftigung, die provisorische Strafabbkürzung in der Strafanstalt verdienen könne. Die Inkonvenienzen der gegentheiligen Ansicht, dass die Urlaubszeit des Sträflings keine Strafzeit bedeute, liegen offen zu Tage. Ich habe wohl nicht zu erinnern, dass die bedingte Entlassung ein Bestandtheil des Progressivsystemes sei und die Anordnung dieser Massregel der Justizverwaltung, an die Zustimmung des zu entlassenden Sträflings gebunden ist.

Nach unserem Wehrgesetze vom 5. Dezember 1868 § 20 sind Jene ausgeschlossen, welche wegen erlittener strafgerichtlicher Verurtheilung sich nicht im Vollgenusse der bürgerlichen Rechte befinden. Doch spricht dieses Gesetz nur die Ausschliessung von dem *Eintritt* in das *stehende* Heer oder die Kriegsmarine aus, von Seite der *Freiwilligen*.

Nach der Instruktion zum Wehrgesetze bleibt derjenige, der aus *was immer für einer Ursache* seiner Stellungspflicht nicht nachkommt, nach § 33 des Wehrgesetzes zur Nachholung des Versäumnisses bis zum vollendeten 36-ten Lebensjahre verpflichtet.

Nach der Strafgesetznovelle vom 15. November 1867 hört die Unfähigkeit zur Erlangung der zur Strafe entzogenen Berechtigungen und Vorzüge, theils mit *Ende* der Strafzeit, theils mit dem Ablaufe von 10, 5, 3 Jahren auf.

Von dem Ende der Strafzeit bei dem bedingt entlassenen Sträflinge ist nach meiner Ansicht erst dann zu reden, wenn die Urlaubszeit ohne erfolgten Widerruf, abgelaufen ist.

Seit der Josefinischen Gesetzgebung ist zwar der Grundsatz ausgesprochen, dass Sträflinge vom aktivem Militärdienste auszuschliessen seien: allein sowohl der Begriff des Sträflings in dem letzten Stadium des Strafvollzuges der bedingten Freilassung, als auch der Begriff des Militärdienstes im Sinne der bloss periodischen Waffenübung, ist ein wesentlich modifizirter geworden im Vergleiche mit dem der älteren Strafgesetzgebung und Militärdienstverfassung.

Dem Einwande, dass jeder Militärdienst ein Ehrendienst sei, liesse sich vielleicht mit meinen in Holtzendorff's Handbuch des deutschen Strafrechtes II. 1871 pagina 544 ausgesprochenen Worten begegnen.

Die Strafpolitik spricht nicht für die in Frankreich und Deutschland bestehende Straffolge des Verlustes des Rechtes in die Armee einzutreten, — so lange eine, wegen eines Verbrechens abgestrafte Militärperson in dem Armeeverbände bleiben darf. Für Offiziere ist der Gesichtspunkt des Ehrendienstes zutreffend, nicht aber für den unfreiwilligen oder erzwungenen Militärdienst ohne Unterscheidung. Hierbei kommt noch Folgendes in Betracht zu ziehen:

Ist der assentirte bedingt entlassene Sträfling — militärisch beurlaubt bis zur *Einberufung* zur periodischen Waffenübung, so kommt derselbe während dieser Zeit unter die Militärjurisdiktion, könnte daher nicht im Falle eines Excesses wieder in die Civilstrafanstalt zurückgebracht werden, müsste vielmehr als Militärsträfling anzusehen sein. Hierin liegt eine nicht zu verkennende *Schwierigkeit*. Selbstverständlich dürften nur solche bedingt entlassene Sträflinge zur Leistung der Wehrpflicht zugelassen werden, welchen kein entehrendes, eine verderbte Gesinnung bekundendes Verbrechen zur Last gelegt worden ist.

Hofrath Prof. Wahlberg.

IV.

d'Alinge Jenő kormányszéki titkos tanácsos s a zwickaui fegyintézet igazgatójának levele.

Zwickau, 18. Oktober 1880.

Die Beurlaubung Strafgefangener auf Grund von §. 23 Fg. des Reichsstrafgesetzbuchs ebenso wie eine Beurlaubung im Gnadenwege bewirken für den Sträfling einen Zustand bedingter Freiheit. — Beide schliessen zunächst weder einen Straferlass, noch auch eine Strafaussetzung in dem gewöhnlichen Sinne in sich. Vielmehr läuft (zu vergl. §. 26 des R. St. G. B.) die Strafzeit ungehindert weiter und erst wenn der Ablauf erfolgt ist, ohne dass ein Widerruf der vorläufigen Entlassung sich nothwendig gemacht hat, gilt (verba des soeben angezogenen §. 26) die Freiheitsstrafe als verbüsst. — Die im Urlaub verbrachte Zeit ist daher als ein unter besonderer Form ausserhalb der Strafanstalt vollstreckter Theil der Strafe selbst anzusehen. — Der vorläufig Entlassene ist thatsächlich noch Sträfling, steht insoweit fortgesetzt unter der Disciplin der Anstalts-Direktion und wird in der Folge auch nicht vom Bestande der Anstalt abgeschrieben. Siehe Verordnung des kön. Ministeriums des Innern, vom 5. August 1862, §. 11.) Der betreffende §. 11 lautet: „Beurlaubte Sträflinge sind vom Bestande der Anstalt zwar nicht abzuschreiben, jedoch nicht im Präsenzbestande zu führen, sondern abgesondert, als „beurlaubt“ beziehungsweise „vom Urlaube eingezogen“ nachzuweisen.“

Mit dieser Auffassung stimmt überein, dass in den existierenden Strafvollzugssystemen die vorläufige Entlassung als gewöhnlich letztes Stadium der Strafverbüssung angesehen wird.

Bei Beantwortung der Frage, ob es nach der deutschen Gesetzgebung möglich, beziehungsweise statthaft erachtet werden könne, dass ein beurlaubter Sträfling, so lange seine Strafzeit nicht beendet ist, zur Erfüllung seiner Wehrpflicht auf längere oder kürzere Zeit, z. B. zu periodischen Waffenübungen oder zu einer Controllversammlung einberufen werde, wird daher von der Vorfrage ausgegangen werden müssen, ob und inwieweit überhaupt bei Verbüssung von Freiheitsstrafen, welche nicht von der Militärbehörde auf Grund des Militärstrafgesetzes erkannt sind, beziehungsweise für die Dauer dieser Verbüssung die Heranziehung zur Wehrpflicht und zu den durch dieselben gebotenen Controllmassregeln gesetzlich zulässig ist. — Denn ist

diese Vorfrage zu verneinen, so ergibt sich nach obigen Ausführungen von selbst, dass auch der vorläufig Entlassene beziehungsweise Beurlaubte weder zu periodischen Waffenübungen, noch zu Controllversammlungen einberufen werden kann.

Zunächst ist in dieser Beziehung zu bemerken, dass das Reichsmilitärgesetz vom 2 April 1874 im §. 57 ausnahmslos alle Klassen des Beurlaubtenstandes während der Beurlaubung den zur Ausübung der militärischen Controlle erforderlichen Anordnungen unterwirft, und dass das diesen §. 57 ergänzende beziehungsweise ausführende Reichsgesetz vom 15. Februar 1875, betreffend die Ausübung der militärischen Controlle über die Personen des Beurlaubtenstandes, die Übungen derselben px. irgend welche Ausnahmen in Betreff der während desurlaubes zu Verbüssung von Freiheitsstrafen detinirten Personen nicht statuirt.

Nun ordnet zwar §. 18 des erwähnten Reichsmilitärgesetzes an, dass, wer wegen einer strafbaren Handlung, welche mit Zuchthaus oder mit Verlust der bürgerlichen Ehrenrechte bestraft werden kann, oder wegen welcher die Verurtheilung zu einer Freiheitsstrafe von mehr als 6-wöchentlicher Dauer oder zu einer entsprechenden Geldstrafe zu erwarten ist, in Untersuchung sich befindet, nicht vor deren Beendigung, und wer zu einer Freiheitsstrafe, oder zu einer in Freiheitsstrafe umzuwandelnden Geldstrafe rechtskräftig verurtheilt ist, nicht vor deren Vollstreckung oder Erlass einzustellen ist.

Allein dieser §. bezieht sich, wie ersichtlich, nur auf die erst in das Militärverhältniss einzustellenden Pflchtigen.

Und auch §. 42 des Militärstrafgesetzbuchs vom 20. Juni 1872, welcher scheinbar hier einschlägt, bestimmt nur den Eintritt gewisser militärischer Ehrenstrafen, als Folge der Verurtheilung einer Person des Beurlaubtenstandes zu Zuchthausstrafe oder Ehrenrechtsverlust, px. bestimmt aber nicht über das Verhältniss des Pflchtigen gegenüber den Forderungen der Wehrpflicht während der Strafdetention selbst.

Sonach würde nichts übrig bleiben als anzunehmen, dass das Reichsgesetz vom 15. Februar 1875 in Verbindung mit §. 57 des Reichsmilitärgesetzes auch auf die während des Beurlaubtenstandes in Untersuchungs- oder Strafhaft gerathenen Personen in Anwendung zu bringen sei.

Nun kann aber kein Zweifel darüber bestehen, dass die Strafdetention eines Beurlaubten mindestens thatsächlich ein Hinderniss für die Heranziehung zu militärischen Übungen und Controlmassregeln bildet, was ja auch Seiten der Militär-

behörde indirekt dadurch anerkannt wird, dass von einer solchen Heranziehung bisher abgesehen worden ist.

Nicht minder ist in Betracht zu ziehen, dass die Reichsstraßprozessordnung in dem von der Strafvollstreckung handelnden Abschnitt (§. 481 Fg.) unter den Gründen, welche eine Unterbrechung, Aussetzung oder Aufschiebung der zuerkannten Freiheitsstrafen zu bewirken geeignet sind, die Militärpflicht nicht erwähnt und somit auch mindestens die Strafvollzugsbehörde gesetzlich behindert sein würde, derselben bei der Strafvollstreckung einen Einfluss in der mehrgedachten Richtung einzuräumen.

Man wird daher ebensowohl aus thatsächlichen, wie aus gesetzlichen Gründen die Vorfrage zu verneinen, und dahin zu entscheiden haben, dass eine Berufung der aus den Strafanstalten Beurlaubten beziehungsweise vorläufig entlassenen Sträflinge zu periodischen Waffenübungen beziehungsweise Controlversammlungen unzulässig ist.

Was die Frage anbelangt, ob es überhaupt dem Sinne und dem Wesen der Institution der Beurlaubung Strafgefangener entsprechend erachtet werden könne, dass Sträflinge während ihrer Urlaubszeit irgend eine Wehrpflicht erfüllen, so ist darauf hinzuweisen, dass Heranziehung eines beurlaubten Sträflings zur Erfüllung seiner Militärpflicht während der Urlaubszeit, ganz abzusehen davon, ob sie im militärischen Interesse angezeigt und anständig erscheint — keineswegs im Sinne und Wesen der Urlaubseinrichtung liegen dürfte.

Der Zweck der letzteren ist bekanntlich, den gebesserten beziehungsweise in der Besserung begriffenen Sträfling durch die bedingungsweise Freilassung Gelegenheit zu weiterer sittlicher, sowie zu bürgerlicher Rehabilitirung zu geben.

Wie die Erreichung dieses Zweckes auf der einen Seite fortgesetzte fürsorgliche Überwachung bedingt, so lässt sie auf der anderen Seite Fernhaltung alles dessen nicht nur wünschenswerth sondern auch nothwendig erscheinen, was die erstrebte Rehabilitirung beeinträchtigen könnte, oder was dieselbe erschweren müsste.

Dass die Heranziehung zu militärischen Dienstleistungen nach beiden Seiten störend und hindernd wirken würde, bedarf keiner ausführlicheren Darlegung.

d'Alinge,

Geheimer Regierungsrath.

V.

Dr. Ullmann Emanuel innsbrucki egyetemi tanár levele.

Insbruck, 23. Oktober 1880.

In der Frage lassen sich 2 Punkte auseinanderhalten, und können m. E. auch getrennt beantwortet werden. Der erste Punkt betrifft — wenn ich die Frage richtig aufgefasst habe, — die juristische Vereinbarkeit der Zulassung eines beurlaubten Sträflings zur Erfüllung der Wehrpflicht mit dem Wesen der Institution der bedingten Freilassung, während der zweite Punkt die Zweckmässigkeitsfrage unter der Voraussetzung der Bejahung des ersten Punktes im Auge hat.

Was den ersten Punkt anlangt, so gelange ich zu einer negativen Antwort u. z. aus folgenden Gründen:

Die Institution der Beurlaubung hängt mit der Kürzungsfähigkeit der Freiheitsstrafen zusammen. — Die Kürzung der urtheilsmässig zuerkannten Strafe im Wege der bedingten Entlassung (mag diese nun im Gnadenwege oder richtiger von Rechtswegen erfolgen) ist aber immer nur eine thatsächliche, und ändert an dem rechtlichen Verhältniss des Sträflings zur Strafjustiz nichts. — Die im Urtheil ausgesprochene Dauer der Freiheitsstrafe muss — wenn nicht eine definitive Nachsicht des Rechts der Strafzeit im Gnadenwege erfolgt ist — auch im Falle der guten Führung des beurlaubten Sträflings vollständig ablaufen, bevor das Verhältniss desselben zur Straf- resp. Strafvollzugsgewalt des Staates gelöst ist. — Erst nach Ablauf dieser Zeit steht im Falle der guten Führung des Sträflings fest, dass die Bedingung, unter welcher ihm jene Wohlthat des Gesetzes zu Theil wurde, erfüllt ist. — Als verübt kann also die Strafe immer erst nach Ablauf der Strafzeit angesehen werden. — So sehr auch die Lage des Sträflings durch die bedingte Entlassung erleichtert wird, so bleibt er doch Sträfling und nehmen wir den günstigsten Fall an, dass mit dem Ablauf der Strafzeit auch die Ehrenfolgen der Verurtheilung ipso facto erlöschen, so springt der grosse Abstand zwischen der bürgerlichen Stellung des bedingt Freigelassenen bis zum Ablauf der Strafzeit und nach diesem Zeitpunkt deutlich in die Augen.

Stellt man die Wehrpflicht selbst unter den einseitigen Gesichtspunkt einer absolut erzwingbaren Pflicht (eigentlich scheint sie mir trotz der gewöhnlichen Gleichstellung mit der Steuerpflicht, die jedenfalls unrichtig ist, mit den übrigen all-

gemeinen Bürgerpflichten in einer Reihe zu stehen — jedenfalls seit Einführung der allg. Wehrpflicht), so glaube ich doch, dass das Ansehen des Berufsstandes, in welchen der Wehrpflichtige eintritt, es nicht gestattet, Personen, welche im Sinne des Gesetzes und thatsächlich noch Sträflinge sind, während deren Beurlaubung aus der Strafanstalt Gelegenheit zu geben, ihrer Wehrpflicht nachzukommen. — Es liegt sehr nahe, anzunehmen, dass die von der Strafjustiz dem Sträfling gewährte Begünstigung von diesem nur ausgenützt wird, um eine von ihm vielleicht als Odium aufgefasste Pflicht zu erfüllen.

Auch scheint mir die Zulassung der beurlaubten Sträflinge zur Erfüllung der Wehrpflicht dem Grundgedanken und den Intentionen des Instituts der Beurlaubung zu widerstreiten. — Die Beurlaubung erfolgt, um die Sträflinge wieder einem geregelten und gesetzlichen Leben zuzuführen und dafür geneigt zu machen. — Sie sollen durch eigene Kraft und Unterstützung Anderer — wo möglich in dem Lebensberufe und Lebenskreise, in welchen sie nach abgebusster Strafe zurückkehren werden, die Probe liefern, ob sie die nöthige Widerstandskraft gegen die Antriebe zum Verbrechen wiedergewonnen haben. — Die strenge Disciplin des Militärdienstes wäre am Ende geeignet, den beurlaubten Sträfling vor Rückfällen zu bewahren.

Allein — dann fehlte die Gewissheit, ob die Bedingung, unter welcher dem Sträfling die Wohlthat der Beurlaubung gewährt würde, auch wirklich erfüllt worden wäre, wenn er lediglich unter dem Eindruck der Polizei-Aufsicht, im Uebrigen aber auf sich angewiesen und ohne die strenge und sichere Hand der militärischen Disciplin seine moralische Kraft zu erproben gehabt hätte. — Meines Erachtens würde das Institut der Beurlaubung in vielen Fällen in seinen Wirkungen illusorisch.

Was den zweiten Punkt der obigen Frage anlangt, so entfielen strenge genommen (von meinem Standpunkte bezüglich Punkt 1) ein weiteres Eingehen in denselben. — Ich bemerke daher nur Folgendes: Wollte der erste Punkt bejaht werden, so scheint mir eine Reihe von Schwierigkeiten in der Praxis unvermeidlich. Wie steht es vor Allem mit der Polizei-Aufsicht, wenn der Beurlaubte der Militär-Jurisdiction unterworfen wird?

Soll diese von den Militärorganen geübt werden? Kann man sich überhaupt eine besondere Beaufsichtigung eines Militärs ausser der in der militärischen Subordination liegenden noch denken, und wie könnte man sie im Bejahungsfalle prak-

tisch ausführen? Sollen militärische Disciplinarvergehen (und welche) dem Beurlaubten die ihm gewährte Wohlthat entziehen können? Wer hat in derlei Fragen in letzter Linie zu entscheiden? Nach der richtigen, auch von Ew. Hochwohlgeboren vertretenen Ansicht*) soll nicht ohne Weiteres „schlechte Führung“ auf Seite des Beurlaubten angenommen werden und folgenmässig Widerruf der Beurlaubung eintreten können.

Die militärische Disciplin verlangt aber strenges Vorgehen selbst gegen die geringsten Uebertretungen der Disciplinar-Vorschriften.

Zudem ist diese Disciplinarjustiz zum grossen Theil durchaus arbiträr! Wie würden sich ferner die Avancementsverhältnisse eines solchen Soldaten gestalten? Könnte der Sträfling in gleicher Weise wie seine unbescholtenen Kameraden, avanciren, oder hätte der Staat ein Recht, den Grundsatz auszusprechen, dass derlei Personen vom Avancement ausgeschlossen sind? Darin läge doch offenbar eine mit den Wirkungen des Strafurtheils gar nicht zusammenhängende, folglich unbegründete Nebenstrafe.

Sollte die Gesetzgebung oder Verwaltung trotz Allem sich für die Zulassung bedingt entlassener Sträflinge zum Wehrdienst entschliessen, so könnte sie meines Erachtens niemals die Consequenz aus den gegebenen Rechtsverhältnissen für sich in Anspruch nehmen.

Dr. E. Ullmann.

*) Siehe: Emil Tauffer „Die Bestimmungen des neuen ung. Strafgesetzentwurfes“ im „Gerichtssaal“ Jahrgang 1876.

